

מגילת
רות

עם ספר

טעמא דקרא

מרבנו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א
עם הוספות

סיון - תשע"ה

תוכן העניינים

ה דברים אחדים להוצאה החדשה .....

ח מגילת רות עם טעמא דקרא .....

סא הוספות לטעמא דקרא על מגילת רות .....

ארגון "ארחות יושר"

ת.ד. 596 סניף רבי עקיבא בני-ברק

טל': 077-9230219

נייד: 052-7167812

פקס: 077-4230219

©

כל הזכויות שמורות

עימוד, עיצוב והפקה:

אפקטיב

03-5796812 | 054-8485060

דברים אחדים להוצאה החדשה

ר"ח סיון תשע"ה

נגיל ונשיש בזאת התורה כי היא לנו עז ואורה, בחסדי הבורא יתברך שמו זכינו ולקראת חג השבועות הבעל"ט מסר לנו רבנו שר התורה מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א פניני תורה חידושים יקרים וביאורים על המגילה והמדרש, מה שכתב מחדש הוספות על הנדפס בספר, וזכות עצומה היא עבורנו להוציאם לאור עולם ולהפיצם בין התלמידי חכמים המשתוקקים לתורת רבנו מרן שליט"א.

וכבר אמרו חז"ל בבראשית רבה (פרק צ"ז הלכה ג') על הפסוק וידגו לרוב בקרב הארץ, למה נמשלו ישראל לדגים, מה דגים הללו גדלים במים כיון שירדתי טיפה אחת מלמעלה מקבלים אותה בצמאון כמי שלא טעמו טעם מים מימיהם, כך הם ישראל גדלים במים בתורה, כיון שהם שומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין אותו בצמאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהם.

וראינו לתועלת להדפיס ההוספות ביחד עם המגילה שיצאה לאור בשנה שעברה, והדפסנו את ההוספות בסוף המגילה, ויהי רצון שיהיה לתועלת להגדיל תורה ולהאדירה, ונזכה בקרוב במהרה בימינו לביאת גואל צדק הולך תמים, ולבנין בית הבחירה, והשי"ת יתן לרבנו מרן שליט"א אריכות ימים ושנים טובות, ויתן לו כח ובריאות להנהיגנו ולהדריכנו בדרך ה' לקראת הגאולה השלמה, ויזכה רבנו לעלות לרגל עם כל ישראל אחיו ונאמר אמן.

בברכת חג שמחה

מערכת אורחות יושר

בעזרת השם יתברך

צדיקים יבואו בו

זה השער לה'

מגילת רות

עם

תרגום ופירוש רש"י

וחידושים וביאורים מספר

טעמא דקרא

לאאמו"ר מרן הגרשי"ח קניבסקי שליט"א

עם הרבה הוספות מכי"ק

חלק מהדברים העתקתי מספר טעמא דקרא, ורוב החידושים והביאורים נכתבו ונתוספו ע"י אאמו"ר שליט"א כעת, כדי להשלים הביאור על כל הפסוקים, וסידרתם על סדר הפסוקים, כדי שיהיו הדברים נוחים וקרובים לעין הקורא

יו"ל בעזה"ת

ע"י אברהם ישעיהו בלאאמו"ר מרן הגר"ח שליט"א קניבסקי

שנת "שערי צדק" לפ"ק

פעיה"ק בני ברק תובכ"א

מגילת רות

א וַיְהִי בַיּוֹם שֶׁפָּט הַשּׁוֹפְטִים וַיְהִי רֹעֵב בָּאָרֶץ

רש"י

(א) ויהי בימי שפוט השופטים. לפני מלך (שופטים יב), שאמרו רבותינו שאלו, שהיו הדורות מתפרנסים על ידי שופטים, וימי 'אצנן' היה (שופטים יב), שאמרו רבותינו 'אצנן' זה צועז (נבא נמרא 6א):

טעמא דקרא

פ"א. א. ויהי בימי שפוט השופטים. מד"ר (פ"א ס"א) מי היו ח"א אהוד ושמגר וח"א דבורה וברק ויעל, פי' המפרשים דמשמע ל' השופטים ששפטו ב' שופטים יחד ובשמגר כתיב (שופטים פ"ג ל"א פ"ד א') ואחריו היה שמגר וגו' ואהוד מת משמע ששמגר שפט בימי אהוד אבל דבורה לא מצינו שברק ויעל היו שופטים [אף שיעל נרמז בקרא כמ"ש רש"י בשופטים ה' ו' מ"מ בהדיא לא מצינו], ומ"ד השני ס"ל דשמגר ואהוד שפטו בזאח"ז ולא ביחד כדמשמע קרא אע"ג דכתיב בסוף ואהוד מת אבל דבורה וברק ויעל שפטו יחד. אבל יש לתמוה לכו"ע דהא מבואר בקרא שמחלון וכליון בני אלימלך ישבו שם י' שנים ומיד אח"כ באו נעמי ורות לא"י ונתיבמה רות ובעזו מת באותה לילה כדאי' בילקוט ואבצן זה בעזו כדאי' בגמ' ומאהוד עד אבצן יש רפ"א שנים כמבואר בפסוקים ואיך יתכן זה. וע"כ דמדרשים חלוקים הם ומ"ד שהי' בימי אהוד או דבורה לא ס"ל דאבצן זה בעזו אלא שופט אחר הי' או לא ס"ל דבאותו לילה מת אלא האריך ימים טובא ואז משכחת לה.

א וַיְהִי בַיּוֹם נָגִיד נְגִידָא וְהוּא כֶּפֶן תְּקוּף בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל עֶשְׂרֵתִי כִפְנֵן תְּקִיפִין אֲתַגְּזֵרוּ מִן שְׁמַיָא לְמַהוּי בְּעֵלְמָא מִן יוֹמָא דְאַתְבְּרִי עֵלְמָא עַד דִּיִּיתִי מִלְכָּא מְשִׁיחָא לְאוֹכְחָא בְּהוּן דִּירֵי אַרְעָא כֶּפֶן קְדַמָּאִי בַיּוֹמֵי אָדָם כֶּפֶן תַּגְּנֵן בַּיּוֹמֵי לְמָדָּ כֶּפֶן תְּלִיתָאִי בַיּוֹמֵי אַבְרָהָם כֶּפֶן רַבִּיעָאִי בַיּוֹמֵי יִצְחָק כֶּפֶן חַמִּישָׁאִי בַיּוֹמֵי יַעֲקֹב כֶּפֶן שְׁתִּיתָאִי בַיּוֹמֵי בּוֹעֲזוּ דְמִתְקַרִי אַבְצָן צְדִיקָא דְמִן בֵּית לָחֵם יְהוּדָה כֶּפֶן שְׁבִיעָאִי בַיּוֹמֵי דוֹד מִלְכָּא דִּישְׂרָאֵל כֶּפֶן תְּמוּנָאִי בַיּוֹמֵי אֱלִיהוּ נְבִיאָ כֶּפֶן תְּשִׁיעָאִי בַיּוֹמֵי אֱלִישָׁע בְּשׁוּמְרוֹן כֶּפֶן עֲשִׂירָאִי עֲתִיד לְמַהוּי לֹא כֶּפֶן לְמִיכַל לְחָמָא וְלֹא צְהוּתָא לְמִשְׁתֵּי מִיָּא אֱלֹהִין לְמִשְׁמַע פְּתָנָם נְבוּאָה מִן קָדָם יי וְכַד הוּא כֶּפֶנָּא הַרְדִּין תְּקוּף בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל נֶפֶק גְּבַרָא רַבָּא מִן בֵּית לָחֵם יְהוּדָה

טעמא דקרא

מ"ש במדרש ושם האיש אלימלך שהי' אומר אלי תבא מלכות, היינו שאם באמת הי' מחזיק עצמו כאיש פרטי לא היה נענש אבל מאחר שהי' טוען תמיד שראוי למלכות א"כ לא היה לו ללכת ולכך נענש וכו"ל. ויהי בימי שפוט השופטים. מדרש כ"מ שנא' ויהי אינו אלא צרה ומה צרה היתה שם כו' אוי לדור ששופטיו נשפטין. יל"ע למה לא קאמר כמו בגמ' מגילה י' ב' הוה רעב. וי"ל משום דב"פ כתיב כאן ויהי ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ א"כ קמא אתי לצרה אחרת לכן קאמר דור ששופט את שופטיו, ובגמ' סמך למאי דמסיק דדוקא ויהי בימי הוא צרה ויהי בימי לא כתיב אלא פ"א אבל במדרש ס"ל דגם ויהי לחוד הוא צרה כמבואר שם ע"ש. ויהי בימי שפוט השופטים. שניהם חסרים, וי"ל משום שהשופטים עצמם היו

למכסה עתיק

ויהי בימי שפוט השופטים. זה דבורה וזכך ויעל וי"א זה שמגר ואהוד (כו"ר פ"א ס"א, ועמ"ש"כ נטעמא דקרא כאן).

וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה לָגוּר בְּשָׂדֵי מוֹאָב
הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו: ־ וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם
אִשְׁתּוֹ נַעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי־בָנָיו | מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֶפְרָתִים

רש"י

וַיֵּלֶךְ אִישׁ. עשיר גדול היה ופרנס הדור, ויאל
מארץ ישראל לחוזה לארץ מפני צרות העין,
שהיתה עינו צרה צעניים הנאים לדומקו, לכך
(ענש: ב) אפרתים. חשונים, וכן 'צן פוחו צן
לוף אפרתי' (שמואל א 6), אצנינוס, ראה
חשיבותו, שהרי השיא עגלון מלך מואב את בתו
למחלוון, דאמר מר: רות צמו של עגלון היתה
(סוטה מו א, סנהדרין קה ב), דבר אחר, 'אפרתיס',

טעמא דקרא

ועשה חיל באפרתה וקרא שם בבית לחם
ולכן נקרא דוד אפרתי וכן במיכה ה' ואתה
בית לחם אפרתה וכן אלימלך ומחלוון
וכליוון [וכן מצאתי בא"ע שכ' אפרתים
ע"ש אפרת אשת כלב] ולפי ששלמון הי'
הראש שבהם נקרא אבי בית לחם.

וילך איש מבית לחם יהודה. סתם איש
משה הוא כדכתיב והאיש משה (יומא ע"ו
א') ועשה עצמו כמבקש לחם שיצא לחו"ל
עבור לחם ודומיא דיהודא דביזה עצמו על
אשה זונה וכ"ז בגזירת שמים שיצא מהם
מה שצריך ואשרם שזכו לכך.

לגור בשדי מואב. במדרש א"ר לוי
כ"מ שנאמר שדה עיר שנא' ענתות לך על
שדיך. תמוה דהא בכ"ד פירושו שדה ממש
כגון מה דכתיב שדך לא תזרע שדה אחוזה
שדה עפרון ועוד הרבה מאד שא"א לפרש
עיר. ונראה דודאי כל מקום שנא' שדה
בה"א בודאי שדה ממש וכונת המדרש
כ"מ שנא' שדי ביו"ד הוא עיר כמו
מצאנוה בשדי יער שדרשו בובחים נ"ד ב'
על ירושלים ולכך מייתי מענתות לך על
שדיך דכתיב ביו"ד אבל בכל מקום שדך

וַיֵּזֶל לְדוֹר בְּחַקְלֵי מוֹאָב הוּא וְאִתְּתִיהּ וּתְרִין בָּנוּהִי: ־ וְשׁוֹם גְּבָרָא אֱלִימֶלֶךְ
וְשׁוֹם אִתְּתִיהּ נַעֲמִי וְשׁוֹם תְּרִין בָּנוּהִי מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן אֶפְרָתִין רַבְּנִין מִן בֵּית לָחֶם

טעמא דקרא

כתיב חסר. ובזה יש לבאר הא דבכל
המגילה כתיב שדי מואב ביו"ד חוץ
מפסוק כי שמעה בשדה מואב כי פקד וגו'
כתיב בה"א ויתבאר ע"פ מש"כ בתרגום
ששמעה ממלאך בנבואה ובמכילתא ריש
בא איתא בארץ מצרים חוץ לכרך או אינו
אלא תוך הכרך כשהוא אומר כצאתי את
העיר והלא דברים ק"ו מה תפלה קלה לא
התפלל אלא חוץ לעיר מפני שהיתה מלאה
גילולים דבור חמור לא כ"ש א"כ נבואה
היתה מוכרחת להיות חוץ לעיר בשדה
ממש ולכך כתיב בשדה. עוד כתיב סוף
המגילה חלקת השדה אשר לאחינו
לאלימלך מכרה נעמי השבה משדה מואב
כתיב שדה בה"א ויתבאר שם בעז"ה.

וילך איש מבית לחם יהודה וגו' ושם
האיש אלימלך בוי'. לכאוי הו"מ לכתוב
בקיצור וילך אלימלך מבית לחם יהודה
ואשתו נעמי ושני בניו מחלוון וכליוון. וי"ל
דבאמת אלימלך רצה לצאת משם בצנעא
שלא ירגישו שיצא שלא לשבור לבם של
ישראל כדאי' במדרש ולכן יצא בתורת
איש א' שלא ידעו מי הוא אבל אח"כ נודע
הדבר ולכן נאמר אח"כ ושם האיש וגו'.
ואולי לזה כיונו חז"ל בילקוט בקש הקב"ה
להסתירו שנא' וילך איש עמדה מדה"ד
והזכירו שנא' ושם האיש אלימלך כו'
[ועמש"כ לעיל בד"ה ויהי בימי שפוט
השופטים, הב'].

לגור בשדי מואב. לפי פשוטו לא
רצתה לגור עם המואבים המאוסים אלא

למכסה עתיק

אלימלך ואבי נעמי. בני נחשון צן עמינדב (צ"צ ז"א א') וי"א אלימלך צן שלמון הי' (כו"ר
פ"ו ס"ג).

מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי־מוֹאֵב וַיְהִי־שֵׁם:
 ג. וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נַעֲמִי וְהַשָּׂרָר הָיָא וּשְׁנֵי בָנָיָה:
 ד. וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֵאֲבִיּוֹת שֵׁם הָאֶחָת עֲרָפָה

רש"י

בית לחם קרויה אפרת: (ג) איש נעמי. למה (ואמר 'איש נעמי', כלומר, לפי שהוא היה איש נאמן, מכאן אמרו, אין איש מת אלא לאשמו, נעמי ושולט עליה והיא טפלה לו, לכן פגעה

טעמא דקרא

גרה בשדות ועשתה לה שם בית רק הלכה לעיר לקנות מה שהיא צריכה לפרנסתה (וכן בעלה היה לו חשבון זה שיכול לישב וללמוד שם במנוחה), ותשב היא וכלותיה ותשב משדי מואב מכל השדות להפטר מהם, כי שמעה בשדה מואב בשדה אחת, וכל הפסוק מדויק, לגור בשדי מואב ולא כתיב בשדה שבתחילה הלכו באחת ולא איתדר להו ועברו לאחרת עד שמצאו אותה שאיתדר להו.

אשת מחלון וגו' [לכך נזדווגה לו שנשאו להיפך וזה כונת המדרש. אמנם יל"ע הרי אמרו בב"ב צ"א א' אלימלך גדול הדור הי' ואיך לא חשש למ"ש צריך אדם לחוש לשם וקרא לבנו כליון. ויש לומר, דלפעמים הוא לשון ברכה כגון שנפלו עליהם שונאים רשעים להורגן וקראו כליון שיכלו השונאים או שרכו העכברים שמשחיתין את התבואה כההיא דירושלמי דמאי פ"א ה"א וקרא לו כליון שיכלו העכברים שהוא סימן ברכה אז, וקמ"ל דאפילו כשקורא לברכה ואז צריך את זה מ"מ כיון שבעלמא הוא סימן קללה צריך אדם לחוש לשם וכמו שאמר ר' יוחנן מכיון שזה יכול להזיק בפעם אחרת כמו שהיה במחלון וכליון.

ויבאו שדה מואב. כתיב מואב מלא ואח"כ וישאו נשים מאביות כתיב חסר והיינו משום דמואבית מותרת בקהל א"כ אינם מואביות גמורות.

ג. וימת אלימלך וגו' וישאו להם וגו'. לפי הנראה שכ"ז שאלימלך חי לא נתן להם לישא נשים מואביות וכן מצאתי בלקח טוב וברוקח, אבל אחר שמת לא

יהודה ואתו עד חקל מואב והו' תמן רופילין: ג. וימת אלימלך בעלה דנעמי ואשתארת היא ארמלא ותרין בנהא יתמיון: ד. ועברו על גזירת מימרא דיי

טעמא דקרא

הי' כח באמם למחות בידם וכו"כ לקמן בסמוך בד"ה וישאו בשם הר"י יעב"ץ ז"ל. וכנראה כליון שהוא הצעיר פתח בעבירה תחלה שנא' שם האחת ערפה והיא היתה אשת כליון ואח"כ עשה גם מחלון כמוהו, אבל מדת הדין פגעה במחלון ומת תחלה כמ"ש וימותו גם שניהם מחלון וכליון [אולי לפי שהוא הבכור והי' בידו למחות], וכ"ז ראה כליון ולא חזר בו ולכן מחלון הי' לו תיקון אח"כ כמ"ש להקים שם המת וגו' ולא כליון וכ"ה במדרש כליון שהוא לשון כלי' כו' מחלון לשון מחילה כו' [וכבר אמרו שם במדרש שנענשו ומתו לפי שנשאו נשים מואביות].

ד. וישאו להם נשים מואביות. תיבת להם מיותר דהו"מ למכתב וישאו נשים מואביות, וכתב בפ"י הר"י יעב"ץ ז"ל דהכונה להם מדעת עצמן ולא מרצון אמם שלא הסכימה על נשואיהם אלא רצתה לחזור לא"י אבל כיון שנישאו שלא מדעתה ולא שמעו לה ולא היו כפופים לה לא יכלה לחזור בעצמה כי לא רצתה להשאיר בני' כאן עם הנשים המואביות ורצתה שיהא לה השפעה עליהן ולכן נשארה וכשמתו מיד חזרה. ומש"כ כי

וישאו להם נשים מואביות. מדרש פ"ב ס"ט תני בשם ר' מאיר לא גיירום ולא הטבילו אותם ולא היתה הלכה להתחדש ולא היו נענשים עליהם עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית. נראה הכונה שכיון שעדיין לא ידעו דעמונית מותרת לא יכלו לגיירם שאז היו עוברין על איסור עמוני לכך נשאו בגיותם וע"ז לא נענשו דזנות עכו"ם בצנעא אינו אלא גזרת ב"ד של חשמונאי כמ"ש בע"ז ל"ו והי' היתר אצלם שעדיין לא נגזר אז. וקשה שבמדרש לקמן (שם ס"ז) בפסוק כי מר לי מאד מכס אי' בשבילכם יצאה בי ובבני ובבעלי יד ה' משמע שנענשו על מה שנשאו, וכן הוא בהדיא בתרגום בפסוק וישאו

למכסה עתיק

וימת אלימלך וגו' וימותו גם שניהם. שלשתן נרעז ממו (תוספתא ע"ז פ"ה ה"ב). ערפה ורות. צנות עגלון מלך מואב (תרגום ורו"ר פ"ב וכו"ה צטוטה מ"ז ז' ונסנהדרין ק"ה ז') וי"א צנ' צנ' (הוליות י' ז' ונזיר כ"ג ז' וע"ש צמוד"ה צמ, וצמט"כ צהגות אורח מישור שס) [ולגבי עגלון עמט"כ צס' שופטים ג' י"ב].

וְשֵׁם הַשְּׁנִיָּת רֹת וַיֵּשְׁבוּ שָׁם בְּעֶשְׂרֵי שָׁנִים: ה וַיָּמָתוּ
 גַּם־שְׁנֵיהֶם מַחֲלוֹן וּכְלִיֹּן וַתִּשְׂאֵר הָאִשָּׁה מִשְׁנֵי
 יְלָדֶיהָ וּמֵאִישָׁהּ: ו וַתֵּקַם הָיָא וּכְלָתֶיהָ וַתֵּשֶׁב מִשְׁדֵּי
 מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה בְשֵׂדָה מוֹאָב כִּי־פָקַד יְהוָה
 אֶת־עַמּוֹ לְתַת לָהֶם לֶחֶם: ז וַתֵּצֵא מִן־הַמָּקוֹם

רש"י

זו מדת הדין ולא צדקה: (ה) גם שניהם. מהו ומקניהם, ואחר כך מתו גם הם: (ו) ותצא מן גס', צמחה לקו צממונס ומתו גמליהם המקום. למה נאמר, הרי כבר נאמר 'ומשנ

טעמא דקרא

להם ובפסוק וימותו שע"ז נענשו ע"ש. וי"ל ע"פ הגמרא בב"ב צ"א ב' ויואש ושרף אלו מחלון וכליון ולמה נקרא שמן יואש ושרף יואש שנתייאשו מן הגאולה (ובספרי בהעלתך הגי' שנתייאשו מא"י) שרף שנתייבשו שרפה למקום אשר בעלו למואב שנשאו נשים מואביות והכונה נראה שבזה שנשאו נשים מואביות הראו שנתייאשו מהגאולה ומא"י שאילו הי' דעתן לחזור בקרוב לא"י לא היו נושאים מואביות רק כיון שהי' דעתן לישאר ולא הי' כאן ישראליות היו מוכרחים לישא מואביות וע"ז נענשו וזה ג"כ כוונת המדרש בשבילכם יצאה יד ה' היינו בשביל שנשאו ונתייאשו מהגאולה ומא"י [ועמש"כ לקמן בד"ה העוד].

אבל קשה א"כ למה נאמר וישאו להם הרי לא נשאו רק דרך זנות, וגם למה אמרה להם העוד לי בנים במעי וגו' הלהן תשברנה תיפוק לי' שאם יבואו לא"י לא יוכלו כלל לישאם דהא הוי בפרהסיא, וגם צ"ב מה שייך להקים שם המת על נחלתו הרי לא היו נשותיהן כלל רק ביאת זנות.

ונסיבו להון נשין נוכראין מן בנת מואב שום חדא ערפה ושום תניייתא רות בת עגלון מלפא דמואב ויתיבו תמן פזמן עשר שנין: ה ועל דעברו על גזירת מימרא דיי ואתחתנו בעממין נוכראין אתקטעו יומיהון ומיתו אף תרויהון מחלון וכליון בארעא מסאבתא ואשתארת אתתא מתפלא מתרין בנהא וארמלא מבעלה: ו וקמת היא וכלתהא ותבת מחקל מואב ארום אתבשרת בחקל מואב על פום מלאכא ארום דכר יי ית עמיה בית ישראל למתן להון לחמא בגין זכותיה דאכצן נגידא ובצלוחתיה דצלי קדם יי הוא בועז חסידא: ז ונפקת

טעמא דקרא

וגם כאן נענשו מחלון וכליון על שנשאו גיות כמ"ש במדרש וגם הן היו צריכות להיענש משום שבא על ידן תקלה לישראל [ואע"ג דמדינא אין נהרגות כנראה אלא בפרהסיא מ"מ הא חזינן שמחלון וכליון נענשו בדיני שמים] ולפי שאין נענשת עבור המעשה עצמו רק משום שאחר נכשל בה לכן מדמה לה לעגלה ערופה וכנ"ל [אבל רות באמת לא נענשה דכיון שנתגיירה הו"ל כקטן שנולד לכן לא נענשה].

וחמורים היו מוכרין אותן כדי להתפרנס מדמיהן וע"כ שקודם מתו כל בהמתן וכלו כל נכסיהן. ותשאר האשה משני ילדי' ומאישא. לכאור' הו"ל להקדים מאישה שהרי מת תחלה. אכן יתבאר ע"פ הגמ' בב"ב קט"ז המניח בן כמותו לא נאמר בו מיתה ובב"ר פמ"ט ד' כל המניח בן יגע בתורה כאילו לא מת וכפי הנראה מחלון וכליון ת"ח ועוסקים בתורה היו שהרי אמרו בב"ב צ"א א' מחלון וכליון גדולי הדור היו ולכן כ"ז שהם היו הו"ל כאילו גם הוא חי אבל אחר שמתו ונשארה משני ילדי' כאילו מת עתה גם אישה.

כסוטה מ"ב ב' היא ערפה היא הרפה. הנה בזהר אמרו שרות היתה נקראת גילית וכשנשאת למחלון שינו שמה לרות כדרך גרים שמשנין שם כמ"ש בתוספתא דגיטין פ"ו ה"ו, ונראה דגם ערפה שינתה שמה שהיתה נקראת הרפה ושינתה לערפה ואח"כ כשחזרה החזירה שמה להרפה וזהו שאמרה הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה.

ה. וימותו גם שניהם. במדרש בתחלה מתו סוסיהם גמליהם וחמוריהם ואח"כ וימת אלימלך וגו'. וזה מוכרח שהרי שלשתן מתו ברעב כמ"ש בתוספתא ע"ז פ"ה ה"ב ואם איתא שהי' להם סוסים

למכסה עתיק

כי שמעה בשדה מואב. מהרובלן (רות רבה) וי"א ממלאך (מרגוס).

אֲשֶׁר־הִיְתָה עִמָּה וְשָׂתִי כְלִתִּיהָ עִמָּה וְהַלְכָנָה
 בְּדֶרֶךְ לָשׁוּב אֶל־אֶרֶץ יְהוּדָה: ה וַתֹּאמֶר נַעֲמִי לְשָׂתִי
 כְלִתִּיהָ לִכְנֶה לִכְנֶה שְׁבָנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמִּיהָ יַעֲשֶׂה יַעֲשֶׂה קְרִי
 יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם עִם־הַמֵּתִים
 וְעַמְדִי: ט יִתֵּן יְהוָה לָכֶם וּמִצָּאֵן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית

רש"י

משה מואב ומהיכן תשוב אם לא תלך מן המקום שהיטה שם, אלא מגיד שיצאת לדיק

טעמא דקרא

ותלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה. לפה"נ מפשטות הפסוקים בתחלה חשבה נעמי שרצונם רק לילך ללוותה עד ארץ יהודה ואמרה להן שיכולות לשוב כי אין צורך ללוותה כ"כ וברכה אותן ואז אמרו לה שרצונם לילך לא"י ולהתגייר וזהו כי אתך נשוב לעמך והיא הסתפקה אם כוונתם באמת להתגייר כי הבינו שדת ישראל הוא האמת או שרק מחמת אהבתה אין רוצות להפרד ממנה ואולי מקוים שעדיין תלד ויהיו שוב כלותיה ולכן הסבירה להן שזה דבר שא"א שהיא תלד וגם אין ראוי להן להמתין ולהיות עגונות כל הזמן ולכן מוטב שיחזרו, וערפה שבאמת זו היתה כונתה כשהבינה שזה לא יתכן חזרה אבל רות שבאמת רצתה להתגייר בכל אופן מפני שהבינה אמיתת התורה לא רצתה לחזור והשיבה לה שאינה חוששת לכך וכמ"ש במדרש א"ל מ"מ דעתי להתגייר אלא מוטב על ידך ולא ע"י אחרים ולכך הפסיקה להפציר בה כי הבינה שכונתה להתגייר באמת.

ותלכנה בדרך. במדרש פ"ב סי"ב ותלכנה שהיו עסוקות בהלכות גרים. פי' דאמרי' בתענית דף י' שנים שהלכו ואין ביניהן ד"ת ראויין לישרף אבל הרי אסור ללמד לב"ע תורה כמ"ש בחגיגה י"ג וע"כ שהיו עסוקין בהלכות גרים שזה מותר ללמד לב"נ אם דעתו להתגייר [אך צ"ע אם גם בנשים שייך הענין שצריכין לדבר בדרך ד"ת וגם יתכן שעסקו בז' מצות שזה מותר לב"ע כמ"ש בסנהדרין].

ח. לכנה שבנה אשה לבית אמה. לפי הנראה מפסוק זה דאע"ג שאמרו במדרש דרות וערפה בנותיו של עגלון מלך מואב היו מ"מ היו מאמהות אחרות דאל"ה ל"ש לומר אשה לבית אמה ששניהן מאם אחת היו, ובהכי אתי שפיר מש"כ אח"כ בפסוק ט"ו הנה שבה יבמתך אל עמה וגו' ולא

מִן אֲתָרָא דְהָוִת תַּפְּזֵן וְתִרְתִּין פְּלִתְהָא עִמָּה וּמַהֲלִכֵן פְּאוּרְחָא לְמַתָּב לְאַרְעַ
 יְהוּדָה: ה וַאֲמַרְת נַעֲמִי לְתִרְתִּין פְּלִתְהָא אֲוִיזְלָנָא תּוֹכְנָא אֲתָתָא לְבֵית אִמִּיהָ
 יַעֲבִיד יי עִמְכֹן טִיבוּ כְּמָא דְעִבְדְתֹן עִם בְּעִלְיֹן שְׁכִיבְיָא דְסְרִיבְתֹן לְמַסְב
 גּוֹבְרִיא פְתֵר מוֹתִיהֹן וְעַמִּי דְזִנְתֹן וְסוֹבְרִתֹן יְתִי: ט יִתֵּן יי לְכֹן אֲנִי שְׁלִים עַל

טעמא דקרא

קאמר הנה שבה אחותך דבגוים אין אב לגוי ולא נקראת אחותה, וכן אמרו במדרש פ"ב סי"ג אשה לבית אמה ולא לבית אבי שאין אב לגוי.

יעש ה' עמכם חסד וגו'. במד"ר פ"ב סי"ג א"ר זעירא מגלה זו אין בה לא טומאה ולא טהרה ולא איסור ולא היתר ולמה נכתבה ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים. וצ"ע דהלא כמה וכמה הלכות ילפינן ממגילת רות כמו קנין חליפין וגירות ויבום וברכת חתנים וגאולת שדה אחוזה וכו' (שור"ר בפירוש מהרז"ו שהקשה כן ונשאר בצ"ע). אמנם הביאור הוא, דלא בשביל זה נתחברה המגילה אלא כדי ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים אולם לאחר שכבר נכתבה בודאי ילפינן ולמידין ממנה הרבה הלכות ודינים כמו שילפינן מכל התנ"ך.

חסד כאשר עשיתם עם המתים. ובתרגום שלא נישאו לאחרים. ומבואר דבמה שאין האלמנה נשאת לאחרים הוא חסד עם בעלה שהוא כבודו וכ"ה בכתובות נ"ד א' אמרה מחמת פלוני בעלי פירש"י מפני כבודו, ובמדרש (מובא בגליון מהרש"א יו"ד סי' שצ"ב) גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה זו אשה שמת

בעלה ואינה רוצה לינשא לאחר. וקשה א"כ איך אמרה להם העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים ואיך שדכתה אח"כ לכוזע הרי מבזה בזה את בני. וי"ל דיבום שאני שהוא טובת הבעל ותיקונו ופשוט.

חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי. ובמדרש פ"ב סי"ד שמחלו לה כתובותיהן. ולכאור' איזה חסד עשו עמה שהרי נכסי בני' אין שייך לה שאין האשה יורשת בני' והיתה צריכה להחזירו ליורשיהן, אבל מבואר ע"פ גמרא ב"ב צ"א שנעמי היתה בת אחי אלימלך א"כ ירשה חלקה מדין משמוש.

יעש ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי. יעש כתיב וקרי יעשה, י"ל שאמרה להם אם תשובו יעש לכם חסד ולא גמור כיון ששבתם לגוים אבל אם לא תשובו יעשה עמכם חסד גמור, ולפי שאת שבה ואחת לא שבה לכן נכתב חסד.

ותאמר נעמי וגו' יעשה ה'. יעש קרי, יעשה משמע דבעינן מעשה, ולכן קרי יעש, שהקב"ה יעשה מעצמו בלי השתדלותך עבור זה.

ט. יתן ה' לכם וגו'. יל"ע מאי אשה בית אישה הרי אין אישות לגוים דבהמות הם, וי"ל דלכן דקדק למכתב בית אישה

למכסה עתיק

ותלכנה בדרך. מ' פסיעות וי"א ד' מילין (כו"ר פ"צ) והלכו ציו"ט (סס, וזה דלא כהמרגוס לקמן פסוק כ"צ). ותלכנה בדרך. ימפות הלכו וגופן נגע צלחן (ילקוט רמז תר"א).

אִישָׁה וְתִשָּׁק לָהֶן וְתִשָּׂאנָה קוֹלָן וְתִבְכֶינָה:
וְתֹאמְרָנָה לָהּ כִּי־אֶתְךָ נָשׁוּב לְעַמֶּיךָ: וְתֹאמֶר
נַעֲמִי שְׂבִנָה בְנֹתַי לְמָה תִּלְכְּנָה עִמִּי הָעוֹד־לִי בָנִים
בְּמַעֲי וְהָיוּ לָכֶם לְאִנְשִׁים: שְׂבִנָה בְנֹתַי לָכֵן כִּי
זָקַנְתִּי מִהָיֹוֹת לְאִישׁ כִּי אָמַרְתִּי יֵשׁ־לִי תִקְוָה גַם
הָיִיתִי הַלֵּילָה לְאִישׁ וְגַם יִלְדֵתִי בָנִים: הֲלֹהֵן |
תִּשְׁבְּרָנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ הֲלֹהֵן תִּתְעַנְּנָה לְבַלְתִּי
הָיֹוֹת לְאִישׁ אֶל בְּנֹתַי כִּי־מַר־לִי מְאֹד מִכֶּם כִּי־יֵצְאָה
כִּי יִרְיֶהוּ: וְתִשָּׂנָה קוֹלָן וְתִבְכֶינָה עוֹד וְתִשָּׁק

רש"י

מבאר שבע' (נראה טו'): כי זקנתי מהיות
לאיש. שאנשא לו ואוליד בנים ותנשא להם,
אינכם אסורים להם משום אשת אחיו שלא היה
בעולמו שאינה זקוקה ליצם, לפי שלא היו
למחלון וכליון קדושין צהן, שנכריות היו ולא
נחגיגו, ועכשיו הן צלות להנגייר, כמו שנאמר
'כי אתך נשׁוּב לעמך', מעתה נהיה לעם אחד:
כי אמרתי יש לי תקוה. כי אפילו אמר לי לצי
יש לי תקוה לינשא עוד וללדת בנים: וגם הייתי
הצילה לאיש. ויותר מכן אפילו הריתי הלילה

טעמא דקרא

דהיינו איש שלה, שבוודאי יריבון כשתי
תרגולים, כי זה הנחת של הגוים, וכזה
הם חיים.
. ותאמרנה לה כי אתך נשוב לעמך.
אם נלך אתך בודאי יהי לנו נחת רוח בין
אם הי' לנו בעלים בין לא, כי אנחנו אתך,
ומה ששוב לעמך זה עצמו השמחה הכי
גדולה באמת.

טיבותא דעבדתון לי ובההוא אגר תשפחון נחא כל חדא וחדא לבית בעלה
ונשיקת להון ונטלא קליהון ובכיאן: . ואמרא לה לא נתוב לעמנא ולדחלתנא
ארום אלהין עמיד נתוב לעמיד לאתגירא: . ואמרת נעמי תוכנא ברתאי למא
תיזלין עמי העוד פען אית לי ולדיא במעי ויהון לכון לגוברין: . תוכנא ברתאי
מבתרי אזילנא לעמכון ארום סיבית מלמהווי מבעלא לגבר ארום אמרית אלו
אנא ריבא אית לי סבר פרם הויתי מבעלא כלליא לגבר וברם הויתי ילדא
בנין: . דלמא להון אתון מתינן עד דירבון פאתתא דנטרא ליבם קליל למסבה
לאנתו הפדלהון אתון יתבן ענימן בדיל דלא למהווי מתנסבן לגבר פבעו ברתאי
לא תמררון נפשי ארום מריר לי יתיר מנכון ארום נפקת פי מחא מן קדם יי:
. ונטלא קליהון ובכיאן עוד ומנא אוחרנא ונשיקת ערפה לחמתה ורות

טעמא דקרא

דעמוני וגם בזה טעו כיון שאפשר לחזור
לא"י ולישא ולחזור למואב ובאמת נענשו
ע"ז אבל כשיחזרו לא"י פשיטא שלא יתנו
להן לישא אותן. והנה במדרש פ"ב סט"ו
אי שאמרה להן כלום אדם מייבם אשת
אחיו שלא הי' בעולמו ואע"ג דפשטות
הפסוקים לא משמע כן שא"ל הלהן
תשברנה וגו' הלהן תעגנה וגו' מ"מ דברי
חז"ל מוכרחין דאם איתא שלא ידעו הדין
של אשת אחיו שלא הי' בעולמו איך
אמרה להן לחזור הרי הן זקוקין ליבום
ואסור להן להנשא לאחר וע"כ שהודיעתן
מדין אשת אחיו שלא הי' בעולמו
[והפסוקים צריך לפרש הלהן תשברנה וגו'
הלא בין כך תהיו אסורין להם], ולפ"ז י"ל

שני ועדיין לא נגזר אז הגזרה] ורק משום
אשת אחיו שלא הי' בעולמו אמרה להן
שאין להן על מה להמתין.
. גם הייתי הלילה לאיש וגו'.
ובמדרש פ"ב סט"ו וכי יש אדם מייבם את
אשת אחיו שלא הי' בעולמו. ותמוה הרי
נשואם בגיותן כדפירש"י וכ"ה במדרש
לעיל ס"ט וא"כ מה שייך אשת אחיו שלא
היה בעולמו. וי"ל דבאמת מצות יבום לא
היה שייך בהם כלל אלא קצת ענין יבום
כמ"ש רמב"ן בפ' וישב וע"ז אמרה להן
דבאשת אחיו של"ה בעולמו ל"ש כלל
ענין יבום גם בישראל וממילא לא יהי
לכם כלל ענין בזה [ועמש"כ לעיל פסוק
ד' ד"ה אבל קשה].

. כי מר לי מאד מכם. כי בני נענשו
על שנשאו אתכם כמש"כ ברות רבה כאן,
אני אשמה על שלא מחיתי בהם שאמרו
בשבת נ"ד ב' כל שאפשר לו למחות
לאנשי ביתו ולא מיחו נתפס על אנשי ביתו

למכסה עתיק

ותשאנה קולן ותבכינה עוד. ארבע דמעות הורידה ערפה על ממוטה (סוטה מ"ז ב').

עֲרַפָּה לַחֲמוֹתָהּ וְרוֹת דְּבָקָה-בָּהּ: ^{טו} וְהָאָמֶר הִנֵּה
 שָׁבָה יְבִמְתֶךָ אֶל-עַמָּה וְאֶל-אֱלֹהֶיהָ שׁוֹבֵי אַחֲרֵי
 יְבִמְתֶךָ: ^{טז} וְהָאָמֶר רֹוֹת אֶל-תַּפְּנֵעֵי-כִי לְעִזְבֶךָ לְשׁוֹב
 מֵאַחֲרֶיךָ כִּי אֶל-אֲשֶׁר תִּלְכִי אֵלַיךְ וּבְאֲשֶׁר תִּלְיִנִי

רש"י

(טו) הנה שבה יבמתך. זה טעמו למעלה תחת השי"ן, לפי שהוא לשון עבר, 'וצנקה היא שצה' (אסתר זיד) טעמו למטה צני"ת, לפי שהוא לשון הווה, וכן כל כיוצא בזה: (טז) א"ל תפגעי בי. אל תפגעי בי: כי א"ל אשר תלכי אלך. מכאן אמרו רבותינו, גר שצה להטגיר מודיעין לו מקצת עונשין, שאם צא לחזור צו יחזור (יבמות מו"א), שמתוך דכריה של רות אמה למד מה שאמרה לה נעמי, אסור לנו לנאט מוץ לתחוס

צצת, אמרה לה: 'צאשר תלכי אלך', אסור לנו להטיח נקצה עם זכר שאינו אישה, אמרה לה: 'צאשר תליני אליך', עמנו מוזדלים משאר עמים צשש מאות ושלש עשרה מלות, 'עמך עמי', אסור לנו עבודה זרה, 'אלהיך אלהי', ארבע מיתות נמסרו לצית דין, 'צאשר תמותי אמות', שני קברים נמסרו לצית דין, אחד לנסקלין ונשרפין ואחד לנהרגין ונחנקין, אמרה לה: 'ושם אקבר' (יבמות מו"ג):

טעמא דקרא

כי יצאה בי יד ה' זו מיתת בנים כי הבנים הם ידיו של אדם שמשמשין אותו. יד. ותשאנה קולן ותבכינה עוד. [הוסיפו לבכות בגלל] ההחלטה שמוכרחים להחליט במצב רע כזה, ואז נחלקו שערפה החליטה ללכת ורות החליטה להישאר, ונפרדו.

טו. הנה שבה יבמתך וגו' שובי אחרי יבמתך. כתיב יבמתך חסר משמע כמ"ד שנשאום בגיותם ולא היו יבמות ממש ומ"מ שייך בהו ענין יבום קצת כמ"ש הרמב"ן בחומש בפ' וישב ל"ח ח'. הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלוהיה שובי אחרי יבמתך. תימא איך אמרה לה כן הרי אסור לומר לב"ע ליטול אבר מן החי וכ"ש לעבוד ע"ז, וי"ל דשובי אחרי יבמתך מיותר דסגי שתאמר לה שובי גם את, רק

הכי קאמרה לה שובי אחרי יבמתך ולא אחרי אלוהיה. טז. אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלן וגו'. יש לתמוה איך אמרה כך הרי אם תנשא לבעל לא תוכל ללכת אחרי בכ"מ שתלך. ונראה דעדיין לא ידעו מההלכה של עמוני ולא עמונית כדאי במדרש פ"ה ס"ג מתמול שלשום שעד עתה לא נתחדשה הלכה עמוני וגו' [ולכן מחלון וכליון לקחום בגיותן שחששו לאיסור מואבי וכנ"ל] ובודאי נעמי אמרה לה שגם אם תגיייר לא תוכל לבא בקהל ה' וכ"ה בהדיא בתרגום בפ' ואנכי נכריה שאיני כשרה לבא בקהל ה' ובוועו השיב לה שהדין שמואבית מותרת וע"ז אמרה לו כי נחמתני שהכשרתני בקהל ה' ע"ש, אבל היא נתגיירה ע"ד שלא לינשא רק לשם

אתדבקת בה: ^{טו} ואמרת הן תבתי יבמתך לרות עמה ולרות דחלתה תוכי פתך יבמתך לעמיד ולדחלתך: ^{טז} ואמרת רות לא תקניטי בי למשפיקך למתב מבתריך ארום תאיבא אנא לאתגירא אמרת נעמי אתפקדנא למפר שפיא ויומי מבי בדיל דלא להקכא בר מתרין אלפין אמין אמרת רות לכל מה דאת אולא איזיל אמרת נעמי אתפקדנא דלא למבית פחדא עם גובריא אמרת רות בכל אתר דתביתי אבית אמרת נעמי אתפקדנא למפר שית מאה ותלת עסר פקודיא אמרת רות מה דנמרין עמיד אהא נמרא אנא פאלו הוו עמי מקדמת

טעמא דקרא

שמים ולכן אמרה אל אשר תלכי אלך וגו', אכן דברי נתקיימו כי בוועו מת בלילה שנשאה והיא חזרה מיד אל חמותה כדאי בילקוט ומבואר בפסוקים שנעמי גידלה את הילד. אל אשר תלכי אלך. וביבמות מ"ז ב' א"ל אסיר לך תחום שבת באשר תלכי אלך אסיר לך יחוד באשר תליני אליך מפקדינן תרי"ג מצות עמך עמי אסיר לך ע"ז ואלקיך אלקי ד' מיתות נמסרו לב"ד באשר תמותי אמות ב' קברים נמסרו לב"ד ושם אקבר, נראה מסדר זה שהתחילה מן הקל אל הכבד דבתחלה א"ל תחומין שהוא מדרבנן ואח"כ א"ל יחוד שהוא מדאורייתא ואח"כ א"ל תרי"ג מצות שחמורין יותר ואח"כ א"ל ע"ז שחמור מן הכל ובסוף א"ל העונשין שהוא המיתות והקברים. ולכאורה בשעת מתן תורה שהי' ג"כ ענין גירות הי' ממש להיפך שבתחלה לפני מ"ת א"ל העונשין כמ"ש בשבת פ"ז א' בתחלה פירש עונשה ואח"כ בעשרת הדברות התחיל בע"ז אנכי ולא יהי' ואח"כ אמר שאר עברות החמורות לא תרצח לא תנאף וגו' ובסוף אמר חייבי לאוין הקלין ואיסורי דרבנן נזכר במשנה תורה לא תסור וגו'. וי"ל שיש חילוק גדול, דהנה טבע האדם

שכשמוסיפין לו מן הקל אל הכבד מסרב לקבל שבכל פעם מתיירא יותר, משא"כ אם פותחין בכבד ומסכים כל שכן שיסכים אח"כ בקל ולכן במ"ת שהקבי"ה רצה שיקבלו את התורה אמר להן מיד בתחילה העונשין ואם יסכימו לזה מכ"ש שיסכימו אח"כ לדברים הקלין יותר אבל בגר הרי רוצים שיפרוש כמ"ש ביבמות שם ולכן אדרבה מתחילין מהקל ואח"כ בכל פעם מבהילין אותו יותר כדי שיסרב ופשוט. ולכאורה צ"ע למה הוצרכה לומר לה תחומין ויחוד הרי אין זה מהדברים שצריך להודיע לגר הנמויין בברייתא שם, וגם למה דווקא אלו הודיעתה. וי"ל דבאמת כבר ידעה מנהגי ישראל שהרי היתה אצל בעלה י' שנה, ורק תחומין היתה מוכרחת להודיעה שהרי הלכו עתה חוץ לתחום כמ"ש במדרש פ"ב ס"ב ותלכנה שתיהן שעברו על שורת הדין והלכו ביו"ט [וכנראה שנעמי חששה לפקו"ג להשאר באמצע הדרך, וע"ע מש"כ לעיל פס' ז' בד"ה ותלכנה בדרך, הבין וכדי שלא תטעה שתחומין מותרין הוכרחה להודיעה זה, ויחוד הוכרחה להודיעה לפי שבחיי בעלה הי' בעלה מסתמא תמיד בעיר שהרי לא היו שם יותר ישראל ובבעלה בעיר קי"ל

אֲלֵיךָ עֵמֶךָ עִמִּי וְאֱלֹהֶיךָ אֱלֹהֵי: " בְּאִשְׁרֵךְ תִּמְוֹתֵי אֲמוֹת וְשֵׁם אֶקְבֵּר כֹּה יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי וְכֹה יִסִּיף כִּי הַמּוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינְךָ: " וְתָרָא כִּי־מִתְאַמְצָת הִיא לָלֶכֶת אִתָּה וְתַחְדָּל לְדַבֵּר אֵלַיָּה: " וְתִלְכַנְהָ שְׂתִיחֶם עַד־בּוֹאֲנָהּ בֵּית לֶחֶם וְיִהִי כִּבְאֲנָהּ בֵּית לֶחֶם וְתִהְיֶה כָּל־הָעִיר עֲלֵיהֶן וְתֹאמְרֶנָּה הִזֹּאת נַעֲמִי:

רש"י

(יז) כה יעשה ה' עי. כאשר התחיל להרע שלמה צי ידו להמית אישי ולירד מנכסי: ובה יוסף. אם יפריד ביני וביניך 'כי אם המות': (יח) ותחדל לדבר אליה. מכאן אמרו, אין מרצין עליו ואין מדקדקין עליו (ינמות מו:). (יט) [תוספת:] ותלכנה שתיהן. אמר רבי אבהו: זל וראה כמה חציצין הגרים לפני

הקדוש צרוך הוא, כיון שנתנה דעתה להמגיר השוה אותה הכתוב לנעמי (מדרש רבה רות גה): ותהם כל העיר. נעשית הומיה כל העיר, כולם נתקבלו לקבור אשמו של זעו שמתה זו צום, עד כאן: הַזֹּאת נַעֲמִי. ה"א נקודה חטף, מפני שהיא תמוהה, הזאת נעמי שרגילה ללכת בצניס וצפרדיס, חזיתם מה עלתה לה על אשר ילאתה

טעמא דקרא

דאין בו משום יחוד [ועוד דחוד עם גוי לדעת הרמב"ם אינו אסור מן התורה וישראלים כמעט שלא היו שם] לכן לא ידעה מאיסור זה והוכרחה להודיעה, אבל שאר הדברים הסתפקה במה שאמרה אסיר לך תרי"ג מצות שכבר ידעה קודם מפרטיהן ורק על ע"ז חזרה לה בפירוש שזה עיקר הגירות כמ"ש הרמב"ם, וגם העונשין של המיתות והקברים כדי לאיים עליה וגם שזה לא ראתה עד עתה שהיו בארץ מואב. עמך עמי ואלקיך אלקי. וביבמות (מ"ז ב') מפקדינן תרי"ג מצות עמך עמי אסיר לך ע"ז ואלקיך אלקי. יל"ע הרי בכלל התרי"ג מצות הוא ע"ז והיא הראשונה

ולמה הוצרכה לחזור ולומר אסיר לך ע"ז. וי"ל דבכל התרי"ג מצות סגי שמקבל בכללות לשמור כל מה שיאמרו לו [ולכתחלה ראוי לומר מקצת מצות קלות וחמורות] אבל ע"ז מוכרחים לומר בפרטות דבלא"ה אין כאן גרות כלל וכמש"כ הרמב"ם פ"ד מא"ב ה"ב ומודיעין אותו עיקרי הדת שהן יחוד ה' ואיסור ע"ז. יז. ושם אקבר. צ"ע מה כונתה בזה. וי"ל דבספרי בהעלתך אמרי' והי' בשבט אשר גר הגר וגוי' מכאן שניתן לגרים קבורה בא"י, והנה כתיב (איוב ל"ח י"ג) לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה ואחז"ל (מדרש משלי פ"ז) שהקב"ה ינער את א"י וכל הרשעים שקבורים כאן ינערו

דנא אמרת נעמי אתפקדנא דלא למפלח פולחנא נוכראה אמרת רות אלהיך הוא אלהי: " אמרת נעמי אית לנא ארבע דיני מותא לחיביא רגימת אבנא ויקידת נורא וקטילת סיפא וצליבת קיסא אמרת רות בכל מה דתמותי אמות אמרת נעמי אית לנא בית קבורתא אמרת רות ותמן אהא קבירא ולא תוסיפי עוד למללא פדנן יעביד יי' לי וכדנן יוסיף עלי ארום מותא יהי מפריש בינא וביניך: " וחות ארום מאולמא היא למקה עמה ופסקת למללא לא: " ואולא תרויהון עד דעלן לבית לחם והוה פד עלן לבית לחם וארגישו כל

טעמא דקרא

ממנה לחו"ל ולא ישארו קבורים רק הצדיקים, וזהו ושם אקבר שאשאר קבורה בא"י שניתן לגרים קבורה בא"י. כי המות יפריד ביני וביניך. ויל"פ ע"פ מש"כ השל"ה במס' שבועות (בדפוס שלפני בדרף מ' ב') בשם הרח"ו בשם תולעת יעקב כי נפשות הגרים הם תחת כסא הכבוד [כמ"ש לקמן ב' י"ב אשר באת לחסות תחת כנפיו] ונפשות ישראל הם על כסא הכבוד [כמ"ש שמות י"ט ד' ואשא אתכם על כנפי נשרים], ועפ"ז יתפרש בפסוק כי המות יפריד ביני וביניך. וזה הכונה גם בגמ' (ע"ז י' ב') כי שכיב אנטונינוס אמר רבי נתפרדה החבילה.

הרמב"ם בפ"י ממלכים ה"י ורק באקראי יכול לנהוג כן וכן כתבנו שם בבה"ל דאסור לו לקבל על עצמו מצוה בקביעות, אבל אשה מישראל יכולה לקבל עליה ממש ויכולה לברך ולומר וצונו כיון שגם היא בכלל ישראל שקיבלו עליהן כל המצוות, ואפי' להרמב"ם בפ"ג מציצית ה"ט שנשים אין מברכות לא שאסור להם לקיים את עצם המצוה וכמפורש בדבריו שם, שהרי הביאו השלמים לעז"ז כדי שהנשים יסמכו עליו כדי לעשות נחת רוח לנשים (חגיגה ט"ז ב') ואילו גוי העושה מצוה שאין חייב בה חייב מיתה כמש"כ הרמב"ם בהלכות מלכים שם ה"ט כנ"ל.

בו"ח רות בתחילה נקראת גילית וכשנתגירה הפכה שמה לרות. וכתב הגר"א (בביאורו לרות), דלכך נקרא שמה רות משום שתחילה היתה מצווה בשבע מצות וכעת נתוספו לה תר"ו מצוות. וקשה הא כל מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות ואין לה תרי"ג מצוות, ואי משום שיכולה להכניס עצמה לחיוב ולקבלו עלי, גם גוי יכול להכניס עצמו לחיוב מצוה של ישראל ולקבלו עליו כמ"ש הרמב"ם בפ"י דמע"ש ה"י. וי"ל שגוי אסור לו לקבל מצוה כישראל רק באקראי ולא בקביעות כמש"כ

יח. ותרא כי מתאמצת היא וגו'. בב"מ פ"ד אמרו גבי ריש לקיש שמשקיבל עליו לחזור למוטב כבר לא יכל לקפוץ כמו מקודם ובוה ידע ר' יוחנן שבאמת קיבל עליו והחזירו בתשובה, וכן כאן ראתה שהתחילה להתאמץ ללכת ותש כוחה ואז ידעה שכבר קבלה עלי' באמת ותחדל לדבר אלי' כי כבר לא הוצרכה לכך. [וכעין זה כתב הגר"א ז"ל בביאורו על רות]. יט. ותהום כל העיר. בתוספתא פ"ה דע"ז ה"ב ותהום כל העיר עליהן מלמד שכל העיר קיימת ומתו הוא ובניו ברעב.

וַתֹּאמֶר אֵלֶיהֶן אֶל־תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמֵי קְרָאן לִי
 מָרָא פִי־הֵמָּר שְׂדֵי לִי מְאֹד: כֹּא אֲנִי מְלֵאָה הַלִּכְתִּי
 וְרִיקָם הֵשִׁיבֵנִי יְהוָה לְמָה תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמֵי וַיְהוּה
 עֲנָה כִּי וְשְׂדֵי הָרַע־לִי: כִּב וַתָּשָׁב נַעֲמֵי וְרוּת
 הַמּוֹאֲבִיָּה כִלְתָהּ עִמָּה הַשָּׁבָה מִשְׂדֵי מוֹאֵב וְהָמָּה
 בָּאוּ בֵּית לָחֶם בְּתַחֲלַת קִצִּיר שְׁעָרִים: ב וּלְנַעֲמֵי
 מוֹדַע מוֹדַע קָרִי לְאִישָׁה אִישׁ גְּבוּר חֵיל מִמִּשְׁפַּחַת

רש"י

לחונה לארץ: (כא) מלאה הלכתי. עושר קציר שעורים. נקצרת העומר הכמוז מדצר: וזנים, [דצר אחר, שהיתה מעוצרת גד"ו אינו]: (א) מודע. קרוב, בן אחיו של אלימלך היה, ענה בי. העיד עלי שהרשעתי לפניו, [דצר אחר, 'ענה צי' מדת הדין, כמו 'וענה גאון ישראל' (הושע ה) גד"ו אינו]: (כב) בתחלת

מעמא דקרא

ויל"ע הרי ערפה ורות בנותיו של עגלון מלך מואב היו כמ"ש בגמ' וברו"ר פ"ב ד' ואם המלך הסכים שהשיאום להם כמ"ש רש"י (בפ' אפרתים) איך לא פרנס המלך את חתניו ונתן להם למות ברעב. וי"ל עפמ"ש במדרש פ"ב ס"ט שנשאום בגיותן שחששו לאיסור מואבי, ובדרך זנות סברו שאין איסור [כנ"ל פס' ד' בד"ה וישאו, הב'], ובודאי שלח להן המלך כל טוב אבל הם לא יכלו לטעום מהן שהן כולן גבלות וטרפות ונתבשלו בכלים אסורים אבל הבנות שהיו עדיין גיות יכלו לאכל מהן ולכן לא מתו, וצ"ל דלא הי' פקו"צ ממש דא"כ מותר הכל רק דמתוך כך נחלשו עד שגרם למיתתם ונעמי שנשארה לחיות היתה סייעתא דשמיא מיוחדת.

כ. קראנה לי מרא. עי' בא"ע שנתקשה למה כתוב מרא באל"ף, וי"ל ע"פ המבואר באה"ע סי' קכ"ט סל"ד דכל השמות שבלשון הקודש מסתיימים בה"א ושבלשון העמים מסתיים באל"ף והיא לא רצתה שיקראו לה מרה בה"א בלה"ק כי בא"י לא קרה לה כלום ורק בארץ העמים הי' לה מרא וקיותה שעתה שתחזור לא"י יהי' לה טוב לכן אמרה מרא בלשון העמים. ועו"ל דמרא באל"ף הוא בעה"ב ושר כמו אמר לי מרי דוראי (פסחים כ"ה ב') וכן בכמה מקומות ואמרה להם אם רצונכם

יתבי קרתא עליהון ואמרא הך נעמי: כ ואמרת להון לא תהיון קרן לי נעמי קרו לי מרירת נפשא ארום אמריר שדי לי לחדא: כא אגא מליא אולית מפעלי ומפני ורקניא אתיבני י' מנהון למא דין אתון קרן לי נעמי ומן קדם י' אתסתר בי חובתי ושדי אבא"ש לי: כב ותבת נעמי ורות מואביתא כלתה עמה דתבת מחקל מואב ואינון אתו בית לחם כמעלי יומא דפסחא ובההוא יומא שריאו בני ישראל למחצד ית עומרא דארמותא דהוה מן שערין: א ולנעמי משתמודע

טעמא דקרא

לקרות לי ע"ש העבר קרו לי מרא שהייתי שר העיר כמ"ש בב"ב צ"א א' דפרנסי הדור היו וברחו בשעת רעבון כדי שלא יבואו כל העניים לבקש מהן כדאי' במדרש ולכך נעשו.

כא. אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה' וגו'. כדאי' במדרש שהייתה מעוברת והפילה, וה' ענה בי. מדת הרחמים, כדי שאשוב בתשובה, וכן הי' באמת כמבואר בפסוקים.

כב. והמה באו בית לחם בתחלת קציר שעורים. הוא ערב פסח כדאי' בתרגום או ט"ז בניסן כדאי' במדרש פ"ד ס"ב, ובאותו יום מתה אשתו של בועז כמ"ש בב"ב צ"א א', וכתוב ותדבק בנערות בועז ללקט עד כלות קציר החיטים וקציר השעורים שהוא ג' חדשים כדאי' במדרש [ועיין בב"מ ק"ו ב' דקציר החטים הוא בחצי סיון וזה היה אחר כלות קציר החטים], ופשטי' דקרא שמיד אח"כ שלחה נעמי את רות אל בועז להתייבם כדכתיב הנה הוא זורה את גורן

למכסה עתיק

אני מלאה הלכתי. מלאה זננים וזנות וי"א שהיתה מעוצרת (רו"ר ספ"ג ס"ז, ועי' רש"י). בתחילת קציר שעורים. הוא ערב פסח (תרגום) וי"א ט"ז ניסן (רו"ר פ"ד, ולשיטתיה לעיל פסוק ז' שהלכו ציו"ט). ושמו בועז. בן אחי אציה וכן אחי בעלה אלימלך (צ"צ ז"א א' וכ"ה צרש"י כאן) וי"א אחי אציה ובעלה (רו"ר פ"ו ס"ג).

אֱלִימֶלֶךְ וּשְׁמוֹ בְּעוֹז: ב וַתֹּאמֶר רֹת הַמּוֹאֲבִיָּה
 אֶל־נַעֲמִי אֵלֶכָה־נָּא הַשָּׂדֶה וְאֶלְקָטָה בַּשִּׁבְלִים אַחֵר
 אֲשֶׁר אֲמָצְא־חֵן בְּעֵינָיו וַתֹּאמֶר לָהּ לְכִי בְתִי:
 ג וַתֵּלֶךְ וַתְּבוֹא וַתֵּלְקֹט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי הַקְּצֹרִים וַיֵּקֶר
 מִקֶּרֶה חֶלְקֹת הַשָּׂדֶה לְבָעוֹז אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת

רש"י

נצחתם מהארץ לחוצה לארץ (צנא צמרא לא א):
 (ב) אלכה נא השדה. לאחד משדות אנשי
 העיר, אחרי אחד מהם אשר אמנא חן בעיניו,
 שלא יגער צי: ואלקטה בשבילים אחר אשר
 אמצא חן בעיניו. אחר מי אשר אמנא חן
 בעיניו: (ג) ותלך ותבוא ותלקט בשדה. מלינו
 צמדרש רות (רצה דד): עד לא חלמא אמתא,
 שהיא אומר 'ותצא' ואחר 'ותלקט', אלא שהיא
 מסמנת הדרכים קודם שנכנסה לשדה, והלכה
 וצאה, חזרה לעיר כדי לעשות סימנים וליונים
 שלא תטעה בשבילין ומדע לשונו: ויקר מקרה.
 לנא חלקת השדה אשר לבעוז:

טעמא דקרא

משמע מעצמו, ולכן קרי מודע שהכל
 מודיעים מן השמים.

ושמו בעוז. אבצן זה בעוז (ב"ב צ"א
 א') וי"ל שנקרא אבצן מפני שהוא אב
 שאספן כצאן והכניסן לתוך הקהל שפסק
 עמוני ולא עמונית.

ב. אלכה נא השדה ואלקטה בשבלים
 אחר אשר אמצא חן בעיניו. ולקמן (בפסוק
 ז') ותאמר אלקטה נא ואספתי בעמרים
 מפרש"י אלקטה לקט השבלים ואספתי
 בעמרים שכחה של עמרים, וצ"ע מאי אחר
 אשר אמצא חן בעיניו הרי לקט ושכחת
 עומרים כ"ע מחייבי לתת בין רוצה בין אין
 רוצה דרחמנא אפקריה ואין צריך רשות
 מהבעלים. ואין לומר דהלקט היינו מה
 שנשאר תחת העמרים דבעוז לא היה

ולנעמי מודע לאישה. כתיב מידע
 וקרי מודע, והנה כבר כתבתי לעיל
 שבאמת הי' קרוב גם לה אך כיון דכאן
 מיירי בבעלה כתיב לאישה ולנעמי היה
 יותר רחוק וקרי לי' מידע שאינו כ"כ קרוב
 ולכן לגבי בעלה דמיירי כאן קרי וגבי
 אשתו הוא כתיב.

ולנעמי מודע. מידע כתיב, מידע

לגובריה גבר גבר תקיף באוריתא מן ייחוס אלימלך ושמויה בעוז: ב ואמרת
 רות מואביתא לנעמי איזיל פען לחקלא ואכנוש בשובלין פתר דאשפת רחמין
 בעינוי ואמרת לה איזילי ברתתי: ג ואולת ועלת וכנשת פחקלא פתר חצודיא
 ואירע ארעהא אחסנת חקלא דהיה לבועז דמן ייחוס אלימלך: ד והא בעוז

טעמא דקרא

שדות רק בשדה א' כל היום וע"ז הוצרכה
 רשות מבעה"ב, ולכן בעוז התפלא אח"כ
 למי הנערה הזאת שאספה כ"כ הרבה לקט
 (וכ"כ הרב מלבי"ם ז"ל) וענה נערו נערה
 מואבית וגו' ותאמר אלקטה נא ואספתי
 בעמרים אחר הקוצרים דהיינו ששאלה
 בהדיא רשות ע"ז [אמנם הרמב"ם שם פ"ב
 הי"ז פסק כר"ע אבל הוא מפרש לה על
 פאה ולא על לקט]. ועוד יל"פ דהנה בודאי
 שאין בעה"ב צריך לבדוק כל הבא ללקט
 אם הוא עני כמש"כ בד"א פ"א ממתנ"ע
 צה"ל אות ו' אבל אם יש לו חשד על א'
 שאינו עני צריך לברר ועי' בירו' כתובות
 פ"ב ה"ז שנאמן ע"א לומר שהוא עני והיא
 חששה כיון שבאה מחדש ואין מכירין
 אותה יחדודה שאינה עני' לכן אמרה אחר
 אשר אמצא חן בעיניו שלא יחשדני.

ג, ז, ט. ותלך ותבוא ותלקט בשדה
 אחרי הקוצרים וגו' ותאמר אלקטה נא
 ואספתי בעמרים אחרי הקוצרים וגו' עינד
 בשדה אשר יקצורו וגו'. יל"פ דרצה לרמוז
 לה דיני לקט ע"פ הגמרא שבת קי"ג ב'
 דבר חכמה ראה בה שני שבלים לקטה ג'
 לא לקטה והנה הא דג' אינו לקט הוא
 דוקא כשנפלו ג' בב"א אבל אם נפלו
 בזאח"ז פשיטא דהוי לקט, והיא הלכה
 אחרי הקוצרים ר"ל כשכבר הלכו הקוצרים
 וכל מקום שמצאה ג' לא לקחה [לפי
 שנתיראה שיתגרו בה הקוצרים], וא"ל

חשוד לעמר ע"ג ליקטן של עניים שזה
 אסור. וי"ל דאמרי' בתוספתא ספ"ב דפאה
 השבלין שבקשין שבשדות הרי אלו של
 בעה"ב אר"ע בזו נהגו בע"ב עין יפה
 והיינו השבלין שנשארו בתוך הקש כמש"כ
 בד"א פ"ד ממתנ"ע ה"ד סק"ז והרמב"ם
 שם לא הביא הא דר"ע משום דס"ל דרבנן
 פליגי עלי' ומ"מ בודאי מודה שמי שנהג
 עין יפה ונתן מותר לעני ליטול אלא דלא
 ס"ל דמחייבי כ"ע לנהוג כן מצד המנהג
 אלא מי שרוצה ליתן עין יפה יתן, וכנראה
 רות לא רצתה להתערב בין הקוצרים ובין
 שאר העניים משום צניעות רק רצתה
 לחפש באלו שנשארו בקש שזה אין דרך
 שאר עניים לבקש שם ולזה אמר אחר אשר
 אמצא חן בעיניו דזה תלוי במי שאין
 מקפיד ונותן עין יפה. ולפי"ז יל"פ הא
 דכתיב לקמן בפסוק ט"ו גם בין העמרים
 תלקט ולא תכלימוה וצ"ב מה הוסיף בעוז
 להזהיר להם בזה ולהנ"ל י"ל דמעיקר הדין
 אותן השבלים שנשארו בתוך הקש אינן
 שכחה וכנ"ל ועל אלו מותר לעמר העמרים
 וע"ז אמר בעוז שתתנו לה ללקט את
 השבלים שנשארו בתוך הקש שעליהן
 עמרו עמרים. ועוד י"ל, דהתנן (פאה פ"ד
 מ"ה) ג' אבעיות ביום [וע"ש ברא"ש
 דמיירי לענין לקט] ואפי' למ"ד דלא אמרו
 אלא שלא יפחתו אבל אם רצה להוסיף
 יוסיף אבל אין מחויב לפתוח רק ג' פעמים
 ביום ולפי שהיא לא רצתה ללכת בהרבה

אָתָּא מִבֵּית לָחֶם וְאָמַר לְחֻצְדִּיאַי יְהִי מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדִכּוֹן וְאָמְרוּ לִיהּ יְבָרְכִינָךְ
 יְיָ: ה' וְאָמַר בּוֹעֵז לְעוֹלָמִימְהָ דְּמִנֵּי רַב עַל חֻצְדִּיאַי לְאִידִין אוּפְּמָה רִבָּא הָדָא:
 וְאֶתְיִב עוֹלָמָא דְּאֶתְמַנָּא רַב עַל חֻצְדִּיאַי וְאָמַר רִבָּא מִן עֵמָא דְּמוֹאֲבַי הִיא
 דְּתַבַּת וְאֶתְגִּירַת עִם נַעְמִי מִחֻקַּל מוֹאֲבַי: ז' וְאֶמְרַת אֶצְבוּר פְּעֵן וְאֶכְנֹשׁ שׁוּבְלִין

טעמא דקרא

בשם ה' ועונין בשם ה', וזהו ויאמר לקוצרים, רמז להם, שיהיו מקצרים ומבליעים שם ה', וכן העונין אחריו.

ה. ויאמר בעז לנערו הנצב על הקוצרים וגו'. א"א לפרש שזה עובד, שעדיין לא נולד, אלא הוא בנו מאשתו הראשונה וקרי ל' נער שהי' מתנהג בזריוות כנער, ומנין ידע שאשה מואבי' היא, משום ששבה עם נעמי משדי מואב ואית ליה קלא, והכל מן השמים כדי שיבא וישאנה.

ו. ויען הנער הנצב על הקוצרים. למה חזר עוד הפעם הנצב על הקוצרים, אלא מלמד שהי' ירא שמים, ומתוך שהי' ממונה על הקוצרים, הי' עליו להשגיח שלא יבואו לידי עבירה, ולכן פרסם שהיא מואבי' כדי שלא יבואו לזנות עמה.

ז, ט. ותאמר אלקטה נא ואספתי בעמרים אחרי הקוצרים ותבוא ותעמוד מאז הבוקר ועד עתה וגו' עיניך בשדה אשר יקצורו וגו'. צ"ע דאחרי הקוצרים אין עמרים רק שבלים והעמרים הוא אח"כ אחר שמעמרים, עוד צ"ע מש"כ ותבוא ותעמוד מאז הבוקר וגו' הרי לא עמדה רק הלכה ולקטה כל הזמן, עוד צ"ע מה שאמר לה בועז עיניך בשדה אשר יקצורו

למכסה עתיק

הנצב על הקוצרים. על מ"צ קולריס (כו"ר פ"ד).

אֶלְיִמְלֶךְ: ד' וְהִנֵּה־בְעֵז בַּא מְבִית לָחֶם וַיֹּאמֶר
 לְקוֹצְרִים יְהוֹה עִמָּכֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְבָרְכֶךָ יְהוֹה:
 ה' וַיֹּאמֶר בְּעֵז לְנַעְרוֹ הַנֹּצֵב עַל־הַקּוֹצְרִים לְמִי הַנַּעֲרָה
 הַזֹּאת: ו' וַיַּעַן הַנַּעַר הַנֹּצֵב עַל־הַקּוֹצְרִים וַיֹּאמֶר
 נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא הַשְּׂבָה עִם־נַעְמִי מִשְׂדֵּה מוֹאֲבַי:
 ז' וְתֹאמַר אֶלְקֶטֶה־נָּא וְאֶסְפְּתִי בַעֲמָרִים אַחֲרֵי

רש"י

(ד) ל'מי הנערה הזאת. וכי דרכו של בועז לשאול זנשים, אלא דברי נניעות וחכמה ראה זה, שחי שזלים לקטה שלשה אינה לקטה, והיפה מלקטת עומדות מעומד ושוכנות מיושב, (ה) ל'מי הנערה הזאת. וכי דרכו של בועז לשאול זנשים, אלא דברי נניעות וחכמה ראה זה, שחי שזלים לקטה שלשה אינה לקטה, והיפה מלקטת עומדות מעומד ושוכנות מיושב, (ו) ותאמר. זלזה: אלקטה נא. לקט השזלים: ואספתי

טעמא דקרא

בועז מוטב שיהיו עיניך בשדה אשר יקצורו היינו שתלכי אחריהם ותסתכלי בשעת קצירה וממילא תוכלי כמה פעמים ליקח גם ג' כגון אם נפלו בזה אחר זה ומה שאת מתייראה מהנערים הלא צויתי את הנערים לבלתי נגעך. ועוד יש לפרש דיש מחלוקת הראשונים אם יש לקט במחובר עי' רש"י שבת קי"ג ב' והיא סברה שיש לקט במחובר ולכן נטלה מה שנשאר אחר הקוצרים וא"ל בועז שאין לה ליטול אלא אשר יקצורו דהיינו הקוצרים ולא המחוברים [ולהסוברים שיש לקט במחובר יש לפרש להיפוך ודוק]. ועוד יל"פ עיניך בשדה אשר יקצורו, כדתנן במס' פאה פ"ו שאם התחיל מאמצע השדה או ב' שהתחילו מאמצע השדה ושכחו עומר לאחריהם אינו שכחה ולכן

ד. והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם. בגמ' איתא (ברכות ס"ג א') שבעז תיקן שיהיו שואלים בשלוי

הַקּוֹצְרִים וַתָּבוֹא וַתַּעֲמֹד מֵאֵז הַבֶּקֶר וְעַד-עֹתָה זֶה
 שְׁבֹתָהּ הַבַּיִת מְעֵט: ^ה וַיֹּאמֶר בְּעֵז אֱלֹהֵי הַלֹּא
 שָׁמַעְתָּ בְּתִי אֶל-תַּלְכִי לְלַקֵּט בְּשָׂדֶה אַחֵר וְגַם
 לֹא-תַעֲבֹרֵי מִזֶּה וְכִּי תִדְבְּקִין עִם-נַעֲרֹתַי: ^ו עֵינַיִךְ
 בְּשָׂדֶה אֲשֶׁר-יִקְצְרוּן וְהִלַכְתָּ אַחֲרֵיהֶן הַלֹּא צִוִּיתִי
 אֶת-הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעֹךְ וְצִמַּת וְהִלַכְתָּ אֶל-הַכְּלָיִם
 וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאַבוּן הַנְּעָרִים: ^ז וַתִּפֹּל עַל-פְּנֵיהָ
 וַתִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה וַתֹּאמֶר אֱלֹהֵי מִדְּוַעַי מִצָּאתִי חַן
 בְּעֵינַיִךְ לְהַפְּרִינִי וְאֲנֹכִי נֹכְרִיָּה: ^ח וַיַּעַן בְּעֵז וַיֹּאמֶר
 לָּהּ הֲגַד הַגֵּד לִי כָּל אֲשֶׁר-עָשִׂית אֶת-חַמּוֹתֶיךָ
 אַחֲרֵי מוֹת אִישׁךָ וַתַּעֲזֹבִי אֲבִיךָ וְאִמְךָ וְאַרְצֶיךָ

רש"י

בעמרים. שכתה של עמרים: (ט) וצמית והלכת אל הכליים. ואם תנמאי אל תכלמי הנערים:

טעמא דקרא

בין העמרים תלקט ולא תכלימוה, וכל הפסוקים מדויקים מאוד לפי זה.
 ח. אל תלכי ללקוט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה. יל"ע מה חשש בועז אם תלך ללקט בשדה אחר ג"כ. והנה לפה"ע מהפסוקים חשש בועז מאד שלא יצעררה שהרי כפל כ"פ צויתי את הנערים לבלתי נגעך, ולא תכלימוה, ולא תגערו בה, והיינו משום שהמאנה את הגר עובר במ"ח איסורים כמבואר בב"מ נ"ט, והנה בב"ק ס"ט א' אמרי' שחרית בעה"ב אומר כל

מה שילקטו עניים יהא הפקר והיינו כדפירש"י משום דשכיחי עניים שאין בקיאים בדינים ונוטלין מה שאין מגיע להן וחושש שיאכלו בלי מעשר ואע"ג דבתוספתא דפאה פ"ב מסיים בה וחכ"א אין הפקר אנסים הפקר ואין אנו אחראים לרמאים היינו שאין מחוייבים ומ"מ מדת צניעות יש בזה לומר כן, דומיא דצנועין גבי נ"ר דאפי' לרשב"ג דהלעיטהו לרשע וימות מ"מ הצנועין היו מחללין כמ"ש תוס' שם דהצנועין אשר שני שבוע קאי

באלומיאי מה דמשתאר פתר חצודיאי ואתת וקמת ואתעפכת פּען מקדם צפרא ועד פּען פּון זעיר דין דיתבא בביתא צבחר: ^ה ואמר בועז לרות הלא קבילי מני ברחמי לא תהכיין למצפר שובלין פּחקל אחרן ואף לא תעברי מפא למיזל לאומה אחרא ותבא תתוספין עם עולימתי: ^ו תהא מסתפלא בחקלא דיחצדון ותהכיין פּתריהון הלא פּקידית ית עולימאי דלא יקרבון ביך ובעדן דאת צהיאי למיאי איזילי למניאי ותהא שתיאי מיא מדימלן עולימאי: ^ז ונפלת על אפהא וסגידת על ארעא ואמרת ליה מה דין אשפחית רחמין פּעינד לאשתמודעותני ואנא מעמא נוכראה מבנתהון דמואב ומעמא דלא אדפי למיעל בקהלא די: ^ח ואתיב בועז ואמר לה אתחואה אתחוא לי על מימר חפמיאי דכד גזר יי לא גזר על נוקביאי אלהין על גוכריאי ואתאמר עלי בנבואה דעתידין למפק מניך מלכין ונביאין פּגין טיבותא דעבדת עם חמתיך דפּרנסת יתה פּתר דמית

טעמא דקרא

(אבל להרמב"ם שיטה אחרת בזה), ובודאי בועז הי' מהצנועין והפקיר מה שילקטו שלא כדין ומ"מ היו נוהגין כשרואין עני נוטל שלא כדין היו גוערין בו דנהי דבעה"ב הפקיר מ"מ העני צריך לידע הדין שלמחר ילך בשדה של אחר שלא הפקיר ויטלנו ג"כ ויעבור על איסור גזל וגם יאכל בלי מעשר לכן היו גוערין בנוטל שלא כדין רק ההפקר הועיל שאם לא יראו שנטל לא יכשל בגזל וטבל ובוועז שרצה שלא יגערו בה כלל אפי' תטול שלא כדין [שחשש אולי אין בקיאה עדיין בכל דיני לקט] לכך הקדים לצוותה שלא תלך בשדה אחר רק בשדותיו והוא הרי הפקיר ואח"כ הי' יכול לצוות נערו שלא יגערו בה דמעתי אין חשש שהרי בלא"ה כבר צוה עליה שלא תלך לשדה אחר.

י. ותפל על פני ותשתחו ארצה. תימא איך השתחוות לכן אדם הרי זה עובד ע"ז, ולכך הסבירה שאינו משום ע"ז, שהרי אינה מכירתו, וא"כ אינה עבירה, רק לכבודו שהתענין בה.

יא. ויען בעז ויאמר לה הגד הוגר לי כל אשר עשית את חמותך וגו'. יל"ע תרתי הגדות למה לי, וי"ל דהנה לא הי' מי שיאמר לו רק ערפה אחותה והיא פסולה להעיד וגם אשה פסולה להעיד, אבל קי"ל דתרתי לא עבדי כמ"ש ב"מ ל"ט ב' א"כ בודאי אמרה אמת ולכך הוכפל.

ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך. ואצל אברהם כתיב לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך הקדים ארצך ומולדתך לבית אביך, והטעם פשוט משום שהיא עזבה מתחילה אבי' ואמה ואח"כ יצאה מארץ מולדתה מה שאין כן אברהם שכבר לפני זה הלך מארצו שתרח הלך

ט. וצמת והלכת אל הכלים ושתית מאשר ישאבו הנערים. וצמית כתיב חסר (משמע לי' צום), י"ל דרמז למ"ש בברכות י"ד א' השרוי בתענית טועם עד שיעור רביעית, וזהו מאשר ישאבו הנערים, כמו

מֹולְדֹתֶיךָ וַתִּלְכִי אֶל-עַם אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ תְמוֹל
 שְׁלֹשׁוֹם: ^{יב} יִשְׁלַם יְהוָה פְּעֻלְךָ וְתִהְיֶה מִשְׁכַּרְתֶּךָ
 שְׁלֵמָה מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-בָּאת
 לְחַסוֹת תַּחַת-כַּנְפָיו: ^{יג} וַתֹּאמֶר אֲמֶצְא־חַן בְּעֵינֶיךָ
 אֲדֹנָי כִּי נַחֲמַתְנִי וְכִי דַבַּרְתָּ עַל-לֵב שִׁפְחָתְךָ וְאֲנֹכִי
 לֹא אֶהְיֶה כְּאֶחַת שִׁפְחֹתֶיךָ: ^{יד} וַיֹּאמֶר לָהּ בְּעֹז
 לֵעֵת הָאֵכֶל גְּשִׁי הֶלֶם וְאָכַלְתָּ מִן-הַלֶּחֶם וְטַבַּלְתָּ
 פִּתְךָ בַּחֲמִין וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקְּצָרִים וַיִּצְבַּט-לָהּ קָלִי
 וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתִּתֵּר: ^{טו} וַתִּקַּם לְלֶקֶט וַיִּצֹו בְּעֹז
 אֶת-נַעֲרָיו לֵאמֹר גַּם בֵּין הָעֹמְרִים תִּלְקַט וְלֹא

רש"י

(יג) לא אהיה כאחת שפחתך. איני חסונה
 כלסת מן השפחות שלך: (יד) וטבלת פתך
 בחומין. מכאן שהחומין יפה לשכר: ויצבט לה
 קלי. וישט לה, ואין לו דמיון צמקא, אלא
 נלשון משנה, 'אחוריים ותוך וצית הכצטטה'
 (תנייני 3):

טעמא דקרא

עמו עד חרן כדפירש"י ר"פ לך, רק שא"ל
 עתה התרחק יותר ולכן הקדים מארצך,
 שכבר מתחילה עזב ארצו ומולדתו ואח"כ
 בית אביו, אבל גבי רות הרי כבר מתחלה
 הלכה מבית אביה במה שנשאת למחלון
 ורק מארצה עדיין לא הלכה ולכן הקדים
 ותעזבי אביך ואמך ואח"כ מארץ מולדתך
 ופשוט. ועוד י"ל, שלאברהם היה יותר
 קשה ללכת מבית אביו ולכן הקדים הקל
 לכבד ארצך ומולדתך לפני בית אביך.

יג. ותאמר אמצא חן וגו'. תימא איך
 אמרה אמצא חן בעיניך לאיש זר שזה
 אבזריהו דזנות, ולזה קאמר כי נחמתני,
 ותנחומי אבלים מותר גם לאיש זר, כי
 בשעת אנינותי תביר יצרייהו כדאמרינן
 בקידושין דף פ' ע"ב.

יד. ויאמר לה בועז לעת האוכל גושי
 הלום ואכלת מן הלחם וטבלת פתך בחומין
 ותשב מצד הקוצרים ויצבט לה קלי וגו'.

בְּעֵלֶיךָ וּשְׁבַקְתָּ דַחֲלֹתֶיךָ וְעַמֶּיךָ אֲבוֹךָ וְאֶמְוֶיךָ וְאֶרֶע יְלָדוֹתֶיךָ וְאֹזְלֹתַי לְאֶתְנַגְרָא
 וְלִמְתָב בֵּין עַם דְּלֹא אִשְׁתְּמוּדַע לִיךָ מֵאֶתְמָלִי וּמִדְּקַמּוֹהִי: ^{יב} וַיִּגְמַל וַיִּ לִיךָ גְּמוֹל
 טָב בְּעֵלְמָא הָדִין עַל עֹבְדֶיךָ טָב וַיְהִי אֲגִרֶיךָ שְׁלִים לְעֵלְמָא דְאֶתִי מִן קָדָם וַיִּ
 אֱלֹהָא דְיִשְׂרָאֵל דְאֶתֶת לְאֶתְנַגְרָא וְלֹאֲתַחְפָּאָה תַּחּוֹת מְלַל שְׁכִינַת יְקָרִיה וּבַתְּהִיא
 זְכוּתָא תִּשְׁתַּיְזְבִי מִן דִּין גִּיהֶנָם לְמַהוּי חוּלְקוּךָ עִם שָׂרָה וּרְבֻקָּה וְרַחֵל וְלֹאָה:
^{יג} וַאֲמַרְתָּ אֲשַׁפַח רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ רַבּוּנֵי אַרוּם נִיחַמַתְנִי לְאֶכְשָׁרוֹתַי לְמַדְכִּי לְמִיעַל
 בְּקַהֲלָא דְרֵי וְאַרוּם מְלִילְתָא תִּנְחַוּמִין עַל לְבָא דְאֶמְתָּךְ דְאֶבְטַחְתְּנִי לְמַחְסַן עֵלְמָא
 דְאֶתִי הִי כְּצַדִּיקָתָא וְאַנָּא לִית לִי זְכוּ לְמַהוּי לִי חוּלְקָא לְעֵלְמָא דְאֶתִי אִפִּילוּ
 עִם חֲדָא מִן אֶמְתָּךְ: ^{יד} וַאֲמַר לָהּ בּוֹעִז לְעֵדֵן סְעוּדָתָא קְרִיבִי הֲלָכָא וְתִיכְלִין
 מִן לַחְמָא וְטַמִּישֵׁי סְעוּדָךְ בְּתַבְשִׁילָא דְאֶתְבַּשַׁל בַּחֲלָא וַיִּתִּיבַת מִסְטָר חֲצוּדָא
 וְאוּשִׁיט לָהּ קֶמַח קָלִי וְאָכַלְתָּ וּשְׁבַעַת וְאַשְׂאֲרַת: ^{טו} וַקַּמַת לְמַצְפֵּר שׁוּבְלִין וּפְקִיד

טעמא דקרא

בתחלה אמר לתת לה לחם ואח"כ נתן
 קלי, ולפה"ג הלחם הי' מונח בראש
 השלחן סמוך לו ולכן אמר לה גושי הלום
 אבל היא התביישה לעלות למעלה לקחת
 לחם וישבה בצד הקוצרים, ואחר שראה
 שישבה לא רצה להטריחה שוב ליטול
 ידיה וגם חשב שתתבייש ג"כ לילך ליטול
 ידיה [ואע"ג דשלמה תיקן נט"י מ"מ היו
 נוהגין בו גם קודם ע"י חולין ק"ו א'], לכן
 לא נתן לה פת רק קלי שא"צ נט"י
 והקב"ה השרה ברכה במעיה שגם מזה
 שבעה, ולכן הזהיר אח"כ ולא תכלימוה
 אחר שראה שהיא ביישנית.

וטבלת פתך בחומין. בשבת ק"ג ב'
 רמז רמז לה עתיד בן לצאת ממך שמעשיו
 קשין כחומין ומנו מגשה. צ"ב לאיזה צורך
 רמז לה עתה רמז זה הרי בא לנחמה
 ולחזקה ולמה הוצרך לצערה בזה עתה.
 וי"ל שג"ז אמר לה לחזקה ולעודדה שלא
 תחשוב כיון שהיא באה מזרע גוים
 ורשעים אין בידה לעלות במעלות גדולות

וע"ז הראה לה שאין תלוי כלל מהיכן
 מוצאה והעיקר תלוי בבחירתה שהרי
 מנשה שבא מזרע צדיקים גדולים כאלו
 מ"מ ירד עד למדרגה התחתונה שאין לו
 חלק לעוה"ב ולא הועיל לו כלום זכות
 אבותיו כיון שבבחירתו בחר ברע וא"כ
 מדה טובה מרובה שמי שבחר בבחירתו
 הטובה בטוב יכול לעלות ולהגיע למדרגות
 הגדולות ביותר אף שאבותיו היו רשעים
 [ונהי דודאי זכות אבות מועיל ולהיפך
 קשה אבל מי שמתחזק בזה יכול להגיע
 להגדולים ביותר כמו אברהם אבינו ור"ע
 ור"מ ושמעי' ואבטליון].
 טו. ותקם ללקט ויצו בעז וגו' גם בין
 העמרים תלקט. תימא איך הרשה לה ללקט
 שלא כדין ולעבור על איסור גזל, וי"ל
 שהפקירם, והא דלא חשש שמא תחשוב
 שזה חייב במעשרות, ותפריש מן הפטור
 על החיוב, וצ"ל שידעה שלקט שכחה
 ופאה פטורין ממעשר, לכן זכתה בהרבה
 עומרים, ויהי כאיפה שעורים.

בוֹעֵזוּ ית עוֹלְמוֹהִי לְמִימְרֵי אִף בְּיַד אֱלֹהִים תִּהְיֶה צָבְרָא וְלֹא תִכְסְפוּנֶהּ: טו וְאִף מִתַּר תִּתִּירוֹן לֶה מִן אֲסִירָא וְתִשְׁבְּקוֹן לְמַהוּי צָבְרָא וְלֹא תִנּוּפוֹן בִּיה: יז וְצָבְרַת שׁוּבְלִין בְּחֻקָּא עַד רְמִישָׁא וְדִשַׁת ית שׁוּבְלִין דְּצָבְרַת וְהוּהוּ שִׁיעוּרְהוֹן בְּתַלְתְּ סְאִין שְׁעָרִין: יח וְסוּבְרַת וְעַלְת לְקַרְתָּא וְחֻזַּת חֻמְתָּהּ ית מַה דְּכַנְשַׁת וְאַפִּיקַת מִן תְּרַמְיָלָא וְיִהְיֶה לֶה ית מְזוּנָא דְאַשְׁתָּאָר לֶה מְשַׁבְעָה: יט וְאַמְרַת לֶה חֻמְתָּה לְאֵן צָבְרַת יוֹמָא דִּין וְלֹאֵן אֲשַׁתְּדַלַּת לְמַעַבְד יְהִי גּוֹבְרָא דְאַשְׁתְּמוּדַע לִיד מְבָרַךְ וְחַוִּיַּאת לְחֻמְתָּהּ ית דְאַשְׁתְּדַלַּת לְמַעַבְד עִמְיָה וְאַמְרַת שׁוֹם גּוֹבְרָא דְאַשְׁתְּדַלִּית לְמַעַבְד עִמְיָה יוֹמָא דִּין מִתְקַרִי בּוֹעֵז: כ וְאַמְרַת נְעַמִי לְכַלְתָּהּ מְבָרַךְ הוּא מְפּוֹם

טעמא דקרא

עשיתי עמו, ועפ"ז יל"פ דהנה כשראתה רוב הלקט שהביאה התפלאה ע"ז, וזה יתכן מב' סיבות או שלקטה אצל עשיר גדול שיש לו שדה גדולה מאד ויש הרבה לקט ביותר ונגד זה אמרה איפה לקטת היום דהיינו מי הוא העשיר מופלג כ"כ שלקטת אצלו, או שמן השמים זימנו שיפול הרבה לקט בפעם הזאת כדי לזכות את הבעה"ב במצוה גדולה זו לפרנס צדיקים כאלו ולפי זה בודאי הבעה"ב הוא צדיק גדול שזכה לכך שמן השמים משתדלין שיזכה ביותר במצוה זו ונגד זה אמרה ואנה עשית דהיינו מי הוא הצדיק הזה שעשית עמו מצוה זו וזכה לזה כנ"ל יותר משבעה"ב כו', וע"ז השיבה לה ותגד את אשר עשתה עמו שבאמת אינו שדה גדולה של עשיר כ"כ רק כנראה שהוא צדיק גדול ולזה נפל לקט הרבה לזכותו וזהו את אשר עשתה עמו כנ"ל ואח"כ אמרה שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז.

כ. ותאמר נעמי לבלתה ברוך הוא לה' וגו'. למה הזכירה שם ה', וי"ל שממנו למדה שתיקן שיברכו בשם ה' כדי שיהא שם שמים שגור על פיו.

דהנה גבי יעקב כתיב ויקן את חלקת השדה במאה קשיטה וא"י בספר הישר שהוא ה' סלעים ולפי חשבון בית זרע חומר שעורים [דהיינו ל' סאה] בני סלע א"כ הי' חלקת השדה ג' סאה ומבואר דחלקת השדה הוא ג' סאה, וא"כ גם כאן דכתיב ויקר מקרה חלקת השדה לבעוז הי' ג' סאה זרע ומבואר בפיהמ"ש להר"מ פאה רפ"ה דשיעור לקט שנופל הוא כשיעור הזריעה וא"כ הלקט מהשדה הי' ממש איפה שהוא ג' סאה ולפי שלא היו שם אז עוד עניים לקחה את כל הלקט, ומש"כ כאיפה משום שבעוז אמר וגם שול תשולו לה וגו' א"כ הי' קצת יותר מאיפה. יח. ותוצא ותתן לה את אשר הותירה משבעה. מכאן מוכח דאורח יכול ליקח לביתו מותר סעודתו דלא מסתבר ששאלה רשות, ועי' תוספתא ביצה פ"ד ה"ט ועי' רמ"א אה"ע סי' כ"ח סי"ז.

יט. איפה לקטת היום ואנה עשית. צ"ב הכפל, וכן אח"כ ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו ותאמר שם האיש וגו'. ובמדרש פ"ה ס"ט יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעה"ב שנא' אשר

תְּכַלְיְמוּהָ: טו וְגַם שָׁלֹּם לָהּ מִן־הַצָּבְתִּים וְעִזְבֹתָם וְלִקְטָהּ וְלֹא תִגְעְרוּבָהּ: יז וְתִלְקַט בַּשָּׂדֶה עַד־הָעֶרֶב וְתַחבֹּט אֶת אֲשֶׁר־לִקְטָהּ וְיִהִי כְּאִיפָה שְׁעָרִים: יח וְתִשָּׂא וְתִבּוֹא הָעִיר וְתֵרָא חֻמּוֹתָהּ אֶת אֲשֶׁר־לִקְטָהּ וְתוֹצֵא וְתִתֵּן־לָהּ אֶת אֲשֶׁר־הוֹתַרְהָ מְשַׁבְעָה: יט וְתֹאמֶר לָהּ חֻמּוֹתָהּ אִיפָה לִקְטַתְּ הַיּוֹם וְאַנָּה עָשִׂית יְהִי מִכִּירְךָ בְּרוּךְ וְתִגַּד לְחֻמּוֹתָהּ אֶת אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ עִמּוֹ וְתֹאמֶר שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בְּעֵז: כ וְתֹאמֶר נְעַמִי לְכַלְתָּהּ בְּרוּךְ הוּא

רש"י

(טו) וגם של תשלו. שכה תשכחו ועשו ענמיכם כאלו אתם שוכחים, תרגום של 'שגגה' 'שלותא', וכן 'על השל' (שמואל ב' 11), דבר אחר, לשון 'כי ישל ויתק' (דברים כח מ): צבתיים. עמרים קטנים, ויש דוגמתו בלשון משנה, 'מלאן נצמים או כריכות' (עירובין 56 א): (יט) יהי מכירך ברוך. נעל השדה שנשא ונתן לך פנים ללקט בשדהו: [כ] את החיים ואת

טעמא דקרא

טז. וגם של תשלו לה. למה פעמיים ב' לקט שכחה ופאה שעשאן גורן הוקבעו וה"מ בשדה אבל בעיר פטורין ולכן רצתה לחבוט ולעשות גורן בשדה כדי שיתחייב במעשר מדרבנן ותוכל להפריש מזה על זה שגם מה שבעוז נתן לה אין חייב אלא מדרבנן דהו"ל לקוח וכדעת הר"ש בספ"ק דפאה דלקוח קודם מירוח פטור מה"ת. ולפי פשוטו חבטה בגורן שלא תצטרך לישא עם המוץ שהנפח קשה כמשאוי כמ"ש בב"מ פ' א'.

ויהי כאיפה שעורים. הטעם לאיפה י"ל

יז. ותחבט את אשר לקטה ויהי כאיפה שעורים. צ"ב בשביל מה הפסוק מספר שחבטה את אשר לקטה. וי"ל שהיא הרגישה ששלו לה מן הצבתיים וא"כ אין זה לקט וחייב במעשר ואינה יודעת איזה וחששה שתפריש מן הפטור על החיוב ולכן חבטה ועשתה מירוח וגורן בשדה [ואיפה שעורים הוא גורן דהא אמרי' בפאה פ"ו דסאתים הוא כבר גדיש וכ"ש

לִיהוָה אֲשֶׁר לֹא-עָזַב חֶסְדּוֹ אֶת-הַחַיִּים וְאֶת-הַמֵּתִים
וּתְאֹמַר לָהּ נַעֲמִי קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ מִגְּאֻלָּנוּ הוּא:
כא וּתְאֹמַר רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה גַם | כִּי-אָמַר אֵלַי
עַם-הַנְּעָרִים אֲשֶׁר-לִי תִדְבְּקִין עַד אִם-כָּלוּ אֶת
כב כָּל-הַקְּצִיר אֲשֶׁר-לִי: | וּתְאֹמַר נַעֲמִי אֶל-רוּת כַּלְתָּהּ
טוֹב בְּתִי כִּי תִצְאִי עִם-נַעֲרוֹתָיו וְלֹא יִפְגְּעוּ-בְךָ
בְּשָׂדֶה אַחֵר: | כג וּתְדַבֵּק בְּנַעֲרוֹת בְּעֹז לְלַקֵּט
עַד-כָּלוֹת קְצִיר-הַשְּׂעִירִים וּקְצִיר הַחֲטָיִם וּתָשֶׁב
אֶת-חֲמוֹתָהּ: | ד וּתְאֹמַר לָהּ נַעֲמִי חֲמוֹתָהּ בְּתִי
הֲלֹא אֶבְקֶשׁ-לְךָ מְנוּחַ אֲשֶׁר יֵיטֵב-לְךָ: | ה וְעַתָּה הֲלֹא
בְּעֹז מִדַּעַתְנוּ אֲשֶׁר הִיִּית אֶת-נַעֲרוֹתָיו הִנֵּה-הוּא זָרָה
אֶת-גְּרוֹן הַשְּׂעִירִים הַלֵּילָהּ: | ו וּרְחֲצֵת | ז וּסְכֹת וְשִׁמַּת

קודשא דיי דלא שבק טיבותיה עם חייא ועם מיתניא ואמרת לה נעמי קריב
לנא גוברא מפריקנא הוא: כא ואמרת רות מואביתא אף ארום אמר לי עם
עולימניא דילי תתוספין עד זמן דכדי ושיצון ית כל חצרא דילי: כב ואמרת
נעמי לרות פלטה שפיר ברתי ארום תפקון עם עולימתוי ולא יערעון ביד
בחקל אחרן: כג ואדפקת בעולימתוי דבועז למצבר עד דשיצי חצד שערין
וחצד חטין ויתיבת עם חמתה: ד ואמרת לה נעמי חמתה ברתי בשבועה לא
אניח עד דאתבע ליד נחא בגין דייטב ליד: ה וכען הלא בועז דאשתמודע
לנא דהוית בחקלא עם עולימתוי הא הוא מבדר ית אדר שערין פרוחא
דבלייליא: ו ותחילי במניא ותסוכי בוסמנין ותשוויאי תכשיטיך עלך ותיחתין

טעמא דקרא

כג. עד כלות קציר השעורים וקציר החטים. מדרש (פ"ה ס"א) הוא ג' חדשים. נראה שהמתינה ג' חדשי הבחנה שהרי מחלון וכליון מתו כא' שנא' וימותו גם שניהם ובגמ' (קדושין י' א') דרשו גם שניהם עד שיהו שניהן שוין ומיד כשמתו חזרו לא"י נמצא ה' ג' חדשים ממש ממיתתם ואח"כ דאגה שתתייבם.

פ"ג. א. ותאמר לה נעמי חמותה בתי. ג"ז תמוה איך קראתה בתי ולא חששה למכשול עריות לדורות, וי"ל דלכן אמרה הלא אבקש לך מנוח, ומנוח היינו מנוחה לעתיד לבוא שאין יצה"ר, [והיינו ע"י שתנשא לבועז, תמצא מנוח לעתיד לבוא בזכות המצוה].

ב. הנה הוא זורה את גורן השעורים הלילה. לפי פשוטו י"ל שבא ללמדנון זריזות הצדיקים במצוה שמיד שעלה בדעתה אמרה לה ללכת באותו לילה והלכה מיד והוא הבטיח לסדר הענין

ותיכף באותו יום סידר כמ"ש כי לא ישקוט האיש כי אם כלה הדבר היום ובאותו יום נשאה ולכן נתן לה הקב"ה באותו לילה הריון ובאותו לילה נפטר כמ"ש חז"ל בילקוט ואילו היו מתרשלים קמעא ה' כל הענין בטל ומזה למדנו כמה צריך להזדרז במצוה. ומ"מ צ"ל שהודיעתה ז' ימים קודם וספרה ז' נקיים דקי"ל תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה ז"נ (ועיין ט"ז יו"ד סי' קצ"ב סק"א).
ג. ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך. שמלתך כתיב, וברות רבה שמלתך אלו בגדי שבת ולפי שאינו כבוד שבת לקחת כל בגדי שבת בחול לכן אמרה לה שרק בגד א' יהי של שבת והשני לא חול ממש אבל גם לא של שבת (וכגון של ראש חודש) לכן כתיב שמלתך אבל קרי שמלותיך כי שניהם לא היו של חול.
וירדת הגורן. וירדתי כתיב, וברות רבה אמרה לה זכותי תרד עמך ולפי שלא

למכסה עתיק

עד כלות קציר השעורים וקציר החטים. ג' חדשים (כו"ר פ"ה ס"א) והוא עד ט"ז ממוז לפי ה"ל).
ושמת שמלותיך עליך. אלו בגדי שבת (שנת ק"ג ז').

רש"י

המתים. שון ומפרנס את המיט, ונטפל וגול, והיה יסן צגורנו לשמור גורנו: (א) צלורכי הממית: (ב) מדעתנו. קרוצנו: ד"ו מלות ד"ו אנו: [ושמת שמלותיך. בגדים של את המנון: הלילה. שהיה הדור פרוץ צגנזה

טעמא דקרא

כא. ותאמר רות המואבי' גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין. ובילקוט א"ר יוחנן ודאי מואבי' היא שהוציאה עילה על אותו צדיק הוא אמר לה וכה תדבקין עם נערותי והיא אומרת לחמותה עם הנערים אשר לי תדבקין ואף נעמי אמרה ברוה"ק טוב בתי כי תצאי עם נערותי, הכונה משום שהיתה מואבי' לא ידעה עדיין שיש אצל ישראל קפידא שלא לדבר בלשון הזה עד שאמרה לה נעמי שלא כך צריך לומר.
כב. ותאמר נעמי וגו' טוב בתי. צ"ע איך קראתה בתי, הא יכול לצאת מזה מכשול לעריות, וי"ל דלכן אמרה ולא יפגעו בך, ופגיעה זו מיתה, ופקר"נ דוחה הכל.

שְׁמֹלֶתֶיךָ שְׁמֹלֶתֶיךָ קְרִי עָלֶיךָ וַיְרִדְתִּי קְרִי הַגֶּזֶן
 אֶל־תּוֹדְעֵי לְאִישׁ עַד פֶּלְתּוֹ לֹאֲכַל וְלִשְׁתּוֹת: ד וַיְהִי
 בְּשָׁכְבוֹ וַיִּדְעַתְּ אֶת־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכַּב־שָׁם וּבָאת
 וַגִּלְתִּי מִרְגְּלֹתָיו וּשְׁכַבְתִּי וּשְׁכַבְתָּ קְרִי וְהוּא יִגִּיד לְךָ אֵת
 אֲשֶׁר תַּעֲשִׂין: ה וַתֹּאמֶר אֵלָיָה כֹּל אֲשֶׁר־תֹּאמְרֵי
 אֵלַי קְרִי וְלֹא כְתִיב אַעֲשֶׂה: ו וַתֵּרֶד הַגֶּזֶן וַתַּעַשׂ כְּכֹל
 אֲשֶׁר־צִוְּתָהּ חֲמוּתָהּ: ז וַיֹּאכַל בָּעֵז וַיִּשֶׁת׃ וַיֵּיטֵב לָבֹ
 וַיָּבֵא לְשֹׁכֵב בְּקֶצֶה הָעֵרְמָה וַתֵּבֵא בִלְטָ וַתִּגְלַל

רש"י

וירדת הגורן. 'וירדתי' כתיב, זכותי מרד עמך: א' תודעי לאיש. לזעזע: (ו) ותרד הגורן ותעש. היא אמרה לה 'ורחמתי וסכתי ושמתי שמלותיך עליך' ואחר כך 'וירדת הגורן', והיא לא עשתה כן, אלא אמרה: אם ארד

כשאתי מקושטת הפוגע בי והרואה אותי יאמר שאני זונה, לפיכך ירדה נמחלה הגורן ואחר כך קשטה את עצמה 'כאשר ראתה חמותי': (ו) וייטב לבו. עסק נמורה: ותבא בלטה. ננחת:

טעמא דקרא

ירדה ממש לכן כתיב ולא קרי, וכן ושכבת קרי ושכבתי כתיב דג"ז זכותי שהי' עמך ולא ממש שהיא תהי' ולכן קרי ולא כתיב. ושמתי שמלותיך עליך וירדת הגורן. וכתיב וירדתי, כסבורה את שאת עושה משהו, לא כי אלא הכל מן השמים והוא ישים שמלותיך עליך ויורידך הגורן. ד. ובאת וגלית מרגלותיו וגו'. צריך להבין כל הענין למה שלחה נעמי את רות בלילה שתגל מרגלותיו וגו' שלכאורה אין זה ענין צניעות, וגם הלא יכלה לקלקל בזה את כל הענין כדאי' במדרש פ"ו ס"א חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך צדקות שעשית עם זקני ועם זקנתי בחצות

הלילה שאילו החיש לה קללה אחת מאין הייתי בא ונתת בלבו וברכה שנא' ברוכה את וגו', והלא יותר טוב היתה יכולה לומר לו שעליו מוטל לקיים מצות ייבום ואם ירצה ייבם ולמה הי' בדרך הערמה. ויתכן לומר (וכמדומה שקצת מזה ראיתי באלשיך ואינו תח"י כעת) שנעמי ראתה ברוה"ק (כדאי' במדרש ותרגום שהיתה בעלת רוח"ק) שאין לו לחיות רק יום זה כדאי' בילקוט סוף רות שבלילה שנשא את רות מת [וזה מוכח מהפסוקים שנעמי גידלה את הילד והשכנות קראו לו שם] וזה היה בלילה שני' אחר ששלחתה כמבואר בהפסוקים, וגם ידעה ברוה"ק

לאֲדַרְא לֹא תתְּפַרְסְמוּ לְגוֹבְרָא עַד שִׁיִּצְוִיתִיה לְמוֹכַל וְלִמְשִׁתִּי: ד וַיְהִי בְּעֶדֶן מִשְׁכְּבֵי דְמִכְיָה וְתִדְעִין יַת אַתְרָא דִּידְמוּד תַּמָּן וְתִיעֲלִין וְתִגְלִיאי יַת רַגְלוֹי וְתִדְמוּכֵי וְתִהָא שְׂאֵלָה מְנִיָּה עֵיטָא וְהוּא יַחְוִי לֵיד בְּחֻכְמִתִּיה יַת דִּתְעַבְדִּין: ה וַאֲמַרְת לָהּ כֹּל דִּתִּימְרִין לִי אֶעֱבִיד: ו וּנְחַתַת לְאֲדָרָא וְעֵבֶרְת כְּכֹל דִּפְקִידְתֵּיה חֻמְתֵּיה: ז וְאֲכַל בּוֹעֵז וַיִּשֶׁת׃ וְאִיטִיב לְבִיָּה וּבְרִיךְ שְׂמָא דֵּי דְקַבִּיל צְלוֹתֵיה וְאֶעֱדִי כַּפְנָא מִן אֶרְעָא דִּישְׂרָאֵל וְאַתָּא לְדַמְכָּא בְּסֹטֵר עֲרִימָתָא וְעַלְת רֹת בְּרִז וְגַלְיַת

טעמא דקרא

שדוקא הוא צריך לייבם ואם לא עכשיו אימתי, ולכן רצתה שתבא אליו בלילה וייבמנה מיד אבל מאחר שבועז דחה אותה עד שידבר עם הגואל ידעה שבודאי יגמור היום המצוה מאחר שהיא עשתה כל מה שבידה ויותר מיום זה א"א ולכן כתיב כי לא ישקוט האיש עד אם כלה הדבר היום, ובמדרש פ"ז ס"ז ובו עז עלה השער והנה הגואל עובר וכי אחורי תרעא הוי קאים (פי' הגואל) אלא אמר הקב"ה בועז עשה את שלו ורות עשתה את שלה ונעמי עשתה את שלה אף אני אעשה את שלי אפי' הי' בסוף העולם הטיסו הקב"ה והביאו לכאן שלא יהא אותו צדיק יושב ומצטער.

ה. כל אשר תאמרי אלי אעשה. ובמדרש (רות זוטא) יכול אפי' דבר שאינו הגון לכך אלי קרי ולא כתיב. וקשה דתיבת אעשה או תיבת כל הו"ל לעשות קרי ולא כתיב ולא תיבת אלי שאין נ"מ גם בלא זה. וי"ל דבודאי אם תאמר לה הוראה ע"פ דין ל"ש לומר שהוא דבר שאינו הגון דמנא ידעה אם אינו הגון והרי היא מלמדתה ולכן כל אשר תאמרי פי'

בהוראה אעשה אבל מה שתאמרי אלי היינו בתורת צוואה או עצה אלי זה יתכן שאינו הגון כמ"ש בשבת ק"ג ב' תן להכם וכו' דלא עבדה כדקאמרה ולכן אלי קרי ולא כתיב. כל אשר תאמרי אלי אעשה. אלי קרי ולא כתיב, לרמז מה שנוגע אלי אעשה ולא מה שנגד התורה (מדרש רות זוטא), ולפי שאינה חשודה לומר לה נגד התורה לכך לא אמרה לה בהדיא רק רמזה לה ולכן זה ג"כ קרי ולא כתיב. ותאמר אליה כל אשר תאמרי אלי אעשה. אלי קרי ולא כתיב, שלא את קוראת לי, אלא מן השמים קוראים לי.

ו. ותרד הגורן ותעש ככל אשר צוותה חמותה. שחייב אדם בכבוד חמיו כש"כ בשו"ע וה"ה חמותו, ואלו דברים שמקבלין שכתן בעוה"ז, ולכן קיבלה מיד שכרה. ז. ויאכל בעז וישת וייטב לבו. פירש"י וייטב לבו שעסק בתורה, וכ"ה במד"ר כאן פ"ה סט"ו. הנה למש"כ ברוקח כאן ובבעה"ת בא (פ' ויהי בחצי הלילה) שליל פסח הי', לפ"ז ויאכל היינו מצה ומרור,

למכסה עתיק

וַיֹּאכַל בּוֹעֵז וַיִּשֶׁת וַיֵּיטֵב לָבֹ. אֲלוּ מִינֵי מַמְיָה וַיֵּאֱלָ שְׁנַכְךָ הַטּוֹז וְהַמְטִיז עַל מִזְוֵו וַיֵּאֱלָ שְׁעַסַּק נְמוֹרָה וַיֵּאֱלָ שְׁנַיְקָשׁ אֲשֶׁה (יִלְקוּט סוּף רַמֵּז תַּרְ"ד ע"ש).

מַרְגְּלָתוֹ וְהַשְּׁכָב: ה וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיִּיחַרְד הָאִישׁ
 וַיִּלְפַּת וְהִנֵּה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מַרְגְּלָתוֹ: וַיֹּאמֶר
 מִי־אַתְּ וְהָאִמֶּר אֲנֹכִי רֹת אִמְתְּךָ וּפְרִשְׁתָּ כְנָפְךָ
 עַל־אִמְתְּךָ כִּי גֹאֵל אַתָּה: וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ
 לַיהוָה בְּתִי הַיְטִבְתָּ חֲסֶדְךָ הָאֲחֵרוֹן מִן־הָרֵאשׁוֹן
 לְבִלְתִּי־לָכֶת אַחֲרֵי הַבַּחֲוֹרִים אֲסִדֵּל וְאִם־עָשִׂיר:
 י וְעַתָּה בְתִי אֶל־תִּירְאִי כֹל אֲשֶׁר־תֹּאמְרֵי אֶעֱשֶׂה־
 לְךָ כִּי יוֹדַע כָּל־שַׁעַר עַמִּי כִּי אִשְׁתְּ חֵיל אַתְּ:

רש"י

(ח) ויחרד האיש. כספור של הוא, ונקט לזעוק, והיא אחזתו זכרועותיה: וילפת. ויאמר כמו 'וילפת שמשון' (שופטים טו כט): והנה אשה. נתן ידו על ראשה והכיר שהיא אשה (מדרש רבה רות ו א): (ט) ופרשת כנפך. כנף כגדך לכסומי צטליקתך, והוא לשון נישואין: כי גואל אתה. לגאול נחלת איש, כמו שנאמר 'וצא גואלו הקרוב אליו וגאלי וגו' (ויקרא כה כה), וחמותי ואני לריכות למכור נחלתנו, ואתה עליך לקנות, קנה גם אותי עמה, שזכר שם המת על נחלתו, כשאצא על השדה יאמרו: זאת אשת מחלון: (י) מן הראשון. אשר עשית

טעמא דקרא

וישת ד' כוסות, וייטב לבו שעסק בתורה הוא ההגדה. אך יל"ע למה שכב בקצה הערמה כדי לשמור מגנבים כמ"ש חז"ל במדרש הרי מבואר במג"א ס"ס תפ"א בשם מהרי"ל דאין לנעול הדלת בליל פסח דליל שמורים הוא ולמה נתיירא מגנבים. וצ"ל דשכיח הזיקא הוא כמ"ש במד"ר ובשכיח הזיקא לא סמכי' אניסא כמש"כ המג"א שם. ויל"ע איזה שמירה היא הרי רות נכנסה ושכבה מרגלותיו ולא הרגיש בה כלל וא"כ גם גנב יכול לגנוב הכל ולא ירגיש. וצ"ל דגנב מתיירא להכנס כשרואה שהוא ישן שמתירא שמא יתעורר. ואכתי

ח. ויהי בחצי הלילה. י"ל טעם למה בחצי הלילה שהרמב"ם (בפ"ד מדעות

רגליו ודמכת: ה והנה בפלגות ליליא ותוה גוברא ורתית ואתרפיד פלפתא בשריה מן רתיתא וחזא אתתא דמכא לקבל רגליו וכבש יצריה ולא קריב לותה היכמא דעבר יוסף צדיקא דסריב למקרב לות מצריתא אתת רבוניה והיכמא דעבר פלטיאל בר ליש חסידא דנעץ סיפא בין מימריה ובין מיכל בת שאול אתת דוד דסריב למקרב לותה: ו ואמר מן את ואמרת אנא רות אמתך ויתקרי שמך על אמתך למסבי לאנתו ארום פריק את: ו ואמר פריכא את מן קדם יי פרתו אוטיבת טיבותיך בתראי מן קדמאי קדמאי דאתגרת ובתראי דעבדת גרמיך פאתתא דנטרא ליבם קליל עד זמן דירפי בגין דלא למתך פתר רבון למעבר זנו עמהון אם מסבין ואם עתיר: יי וכען פרתו לא תדחלין כל דתימרון לי אעביד לך ארום גלי קדם כל יתבי תרע סנהדרין רבא דעמי ארום אתתא צדיקתא את ואית ביד חילא לסוברא ניר פקודיא

טעמא דקרא

ה"ה) כי שבתחלת הלילה ישכב על צד שמאל ובסוף הלילה על צד ימין וכ"ה באור צדיקים בשם האריז"ל נמצא שבתחלה שכבה בימינו באופן שלא ירגיש בה ורק בחצי הלילה כשהוצרך להתהפך הרגיש בה והנה בד"מ בסדר החליצה כתב שהיכמה עומדת לימין היבם בחליצה כי חליצה במקום יבום וביבום הכלה עומדת לימין החתן כדכ' נצבה שגל לימינך, והנה המפ' כתבו שרות רצתה שבעזו ייבם אותה מיד [ורק מפני הגואל הוצרך להתעכב הדבר עד מחר] ולכן שכבה בימינו כדין יבום וכשהתהפך על צד ימינו הרגיש בה, ובוה י"ל טעם דכתיב בפסוק י"ד ותשכב מרגלותו חסר ששכבה רק בצד ימינו אבל ותגל מרגלותיו מלא שגלתה ב' מרגלותיו.

ט. ויאמר מי את ותאמר אנכי רות אמתך. למה אמרה אמתך והרי שפחה

למכסה עתיק

ויהי בחצי הלילה. ליל פסח הי' (רוקח על רות ומוס' השלם צא פ' ויהי צמאי הלילה וי"ע).

יב וְעַתָּה כִּי אֲמַנָּם כִּי אִם כְּתִיב וְלֹא קָרִי גֹאֵל אֲנֹכִי וְגַם
 יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי: יג לִינִי | הַלַּיְלָה וְהָיָה בִּבְקָר
 אִם-יִגְאָלְךָ טוֹב יִגְאָל וְאִם-לֹא יִחַפֵּץ לְגֹאֲלֶךָ וְגֹאֲלֶיךָ
 אֲנֹכִי חַי־יְהוָה שְׂכָבִי עַד-הַבֶּקֶר: יד וְתִשְׁכַּב מְרַגְלוֹתַי
 מְרַגְלוֹתַי קְרִי עַד-הַבֶּקֶר וְתִקֶּם בְּטָרוֹם בְּטָרָם קְרִי יִכִּיר
 אִישׁ אֶת-רַעְיוֹ וַיֹּאמֶר אֶל-יְוֹדָע כִּי-בָאָה הָאִשָּׁה

דָּוִד: יב וּכְעַן אַרוֹם בְּקוֹשְׁטָא אַרוֹם פְּרִיק אָנָּא וְאַף אֵית פְּרִיק אַחֲרָן דְּחַזֵּי לִיה
 לְמַפְרָק יַתִּיר מִנֵּי: יג בֵּיתִי בְּלַיְלָא וְיְהִי בְּצַפְרָא אִם יִפְרָקִיד גּוּבְרָא דְחַזֵּי לִיה
 לְמַפְרָקִיד מְדֹאֲרִיתָא הָרִי טַב וַיִּפְרוֹק לְחַזֵּי וְאִם לֹא יִצְפִּי לְמַפְרָקִיד וְאַפְרוֹקִנִיד
 אָנָּא אַמְרִית בְּשִׁבְעָה קָדָם יי פְּמָא דְמַלְלִית לִיךְ פְּדִין אַעֲבִיד דְמוֹכִי עַד עַדָּן
 צַפְרָא: יד וּדְמַכְת לְקַבִּיל רְגְלוֹי עַד צַפְרָא וְקַמַת בְּקַרְיָצְתָא עַד לֹא אֲשַׁתְמוּדַע
 גְּבַר יַת חֲבָרִיה מִן קָדָם חֲשׁוּבָא וְאִמַר לְעוֹלִימוֹי לֹא יִשְׁתְּמוּדַע לְגַבַר אַרוֹם

טעמא דקרא

בעולם בצדקתם העולם עומד, והתפלל עלי שממנה יהיו חמשים הצדיקים.

ליני הלילה. נו"ן רבתי בין אם תרצי בין אם לא תרצי ליני בע"כ, [כוונתו, הנו"ן בא להדגיש את הלילה, והיא כתובה באות גדולה, להדגיש ביותר כי את חייבת ללון כי כך רצה הבורא יתברך].

יד. ותשכב מרגלותיו עד הבוקר. כתיב מרגלתו שהוא אחת מרגליו נראה שעשתה כן כדי שלא תפריע לו לישון וגם שיהי דרך צניעות אבל משום יחוד יתכן שלא אסורה כיון שהי' דעתו לישאנה ויכול ליכמה מיד ואע"פ שצריכה לבדיקת ז' נקיים כמ"ש בנדה ס"ו א' תבעוה לינשא ונתפייסה ליישב שבעה נקיים וצ"ע.

ותקם בטרם יכיר איש את רעהו. וברות רבה א"ר ברכי' בטרם כתיב שלמד שנשתהה שש שעות כמנין הו"ו, ויש לתמוה שהרי באה בחצות הלילה ואם

נשתהה ו' שעות כבר הי' הנץ החמה א"כ למה כתב בטרם יכיר איש את רעהו, וצ"ל דיום המעונן הי' ומיהר שמא יתפזרו העננים.

ותשכב מרגלותיו וגו' ותקם בטרם יכיר וגו'. בטרם כתיב, שאין נ"מ אם יכיר או לא רק נ"מ אם במרום [דהטי"ת והמ"ם מתחלפים] העולם [דהיינו למעלה בשמים] רוצים שיהי'.

ויאמר אל יודע כי באה האשה הגורן. יתכן שחשש לסבלונות והוא לא רצה לקדשה שמא ייבם הגואל ומבואר באה"ע סי' מ"ה ס"א שאם אין עדים אין חוששין לסבלונות לכן אמר אל יודע וגו', והוסיף עוד טעם כי אמר אל תבואי ריקם אל חמותך דאי' בשו"ע שם שאם אמר בהדיא לשם סבלונות אין חוששין לקדושין ולכן אמר הטעם ששולח שלא תבוא ריקם לחמותה.

למכסה עתיק

יש גואל קרוב ממני. טו"ז שמו (תנחומא צהר ס"ג) וי"א פלוני אלמוני שמו וי"א שהיה אלס מד"ת שלא ידע שנחמדה הלכה מואצי ולא מואצית (רו"ר פ"ו ס"ג, ועי' צרש"י לקמן ד' א') והוא בן נחשון בן עמינדב (צ"ב ז"א א') וי"א שהוא אחיו של צועז הגדול ממנו (תנחומא צהר סי' ג' ע"ש ועי' רו"ר פ"ו ס"ג). ויאמר אל יודע. לכן צימו אמר (רות רצה פ"ז) וי"א להקצ"ה אמר (סס).

רש"י

עס חמותך: (יב) [מוספת:] ועתה כי אמנם. א"ס' כתיב ולא קרי, כלומר, משמע ספק, ודאי יש גואל קרוב ממני, [(ספרים אחרים, 'אס') משמע ספק, והוא ודאי] גז"ו א"טו, אמר רבי יהושע בן לוי: שלמון ואליםלך וטוב אחים היו (צנא צמרא נא א), ומהו 'אשר לאחיו לאליםלך', לעולם קורא אדם את דודו אחיו, כענין שנאמר 'וישמע אצרכם כי נשצה אחיו' (נראשית יד), והלא אצרכם דודו היה?, כך היה צועז לאליםלך בן אחיו קרובו של מחלוך, אצל 'טוב' היה קרוב

יומר, עד כאן: קרוב ממני. שהוא את ואני בן את: (יג) [ויני הדיעה. ליני בלא איש גז"ו א"טו]: חי ה'. אמרה לו: דצריס אתה מוילאני, קפץ ונשבע לה שאינו מוילאיה דצריס, ויש מרבותינו אמרו, ליכרו נשבע, שהיה יכרו מקטרגו אתה פנוי והיא פנויה צא עליה, ונשבע שלא יצא עליה אלא על ידי נישואין (מדרש רבה נמדנר טו טו): (יד) ויאמר א"י יודע. מוסב על זמקס צטרס יכיר, הוא זרזה לקוס, כי אמר בלבו אין כצודי שידע 'כי צאה האשה הגורן':

טעמא דקרא

ועתה כי אמנם כי אם גואל אנכי. אם כתיב ולא קרי, והטעם כתיב כי באמת לא היה מסופק אם הוא גואל או לא אלא שאמר לה אפי' אם היא מסופקת שמא איני גואל עכ"פ יש גואל קרוב ממני ולפי שבאמת גם היא לא נסתפקה רק אמרה לה כן בלחש כדי שלא ישמע ולכן זה ג"כ כתיב ולא קרי.

כי אמנם כי אם גואל אנכי. אם כתיב ולא קרי, לא תלכי אם תרצי או לא, אלא אם מן השמים גזרו עליך. יג. ליני הלילה. נון רבתי, וי"ל ע"פ הפדר"א פכ"ה אם יש חמשים צדיקים

שמת באותו לילה] ויאמרו שלא היו מתאימים לכן אמר שאין לחוש לזה כי יודע כל שער עמי שאשת חיל את.

יב. ועתה כי אמנם כי גואל אנכי וגם יש גואל קרוב ממני. לכאוי הול"ל אבל יש גואל קרוב ממני. ונ' שבועז הבין מדבריה שאמרה פרשת כנפיך על אמתך כי גואל אתה ולא אמר כי אתה הגואל משמע שגם היא ידעה שיש עוד גואל אלא שסברה ששניהן שוין וכיון שהיא רוצה בו עליו המצוה וע"ז ענה לה כי אמנם שגואל אנכי אבל יש גם עוד גואל שהוא קרוב ממני ולו זכות הקדימה.

אֶתְּתָא אֶתְתָא לְאֶדְרָא: 10 וְאָמַר הָבִי סוּדְרָא דְעֶלְדָּא וְאֶחֱיֵדִי בֵּיהּ וְאֶחֱיֵדִת בֵּיהּ וְכָל שֵׁית סָאִין שְׁעָרִין וְשׂוּי עֲלֵהּ וְאֶתְיָהֵב לָהּ פֶּחַ מִן קָדָם יי לְסוּבְרוֹתְהוֹן וּמִן יָד אֶתְאָמַר בְּנִבּוּאָה דְעֵתִידִין לְמַפְק מִנָּה שְׂתָא צְדִיקָא עֲלֵמָא דְכָל חַד וְחַד עֵתִיד לְמַהּוּ מִתְבָּרַךְ בְּשֵׁית בְּרַכְּן דְּוֹד וְדִנְיָאֵל וְחִבְרוּהִי וּמְלָכָא מְשִׁיחָא וְעַל בּוּעִזוּ לְקֶרְתָּא: 11 וְאֶתְתָּ לְוֹת חֲמֵתָה בְּקִרְיַצְתָּא וְאֶמְרַת מִן אֶתְ בְּרַתִּי וְחִוִּיַּאת לָהּ יֵת כָּל מַה דְּעֵבֵד לָהּ גּוֹבְרָא עַל פּוּם מִימַר מִן קָדָם יי בְּרוּחַ נְבוּאָה דְאֶתְגְּלִיַּאת לִיהּ עֵבֵד לָהּ: יב וְאֶמְרַת שֵׁית סָאִין שְׁעָרִין אֲלִין יָהֵב לִי גּוֹבְרָא אַרוּם אָמַר לִי לֹא תִהְיֶין רִיקְנִיָּא לְוֹת חֲמֵתִיךְ: יג וְאֶמְרַת תִּיבִי בְּרַתִּי עֲמִי

טעמא דקרא

שהנותן מצדו צריך לתת מתנה דרך כבוד וזה סגני במתנה מועטת וזהו ענין ולא יראו פני ריקם בעולי רגלים ולהכי סגני במעה כסף, וכן גם כאן בועז לא נתן בשביל שנעמי היתה צריכה עכשיו למתנתו אלא נתן מצדו להראות שאינו משלחה ריקם והוא דרך כבוד ולכך סגני במתנה מועטת של שש שעורים (שו"מ בס' לקוטי בשמים כעין זה). ועמש"כ לעיל בסמוך.

כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל חמותך. אלי קרי ולא כתיב, ויל"פ הטעם משום שלא אמרה לה בהדיא הכי, רק נתן לה להבין מתוך דבריו שנותן לה כדי שלא תבוא ריקם אל חמותה, לכן קרי ולא כתיב.

ותאמר שש השעורים ונו' כי אמר אלי אל תבואי. אלי קרי ולא כתיב, כי אין תלוי כלל מה שאמר לה, רק מה שהקב"ה אומר.

יח. ותאמר שני בתי עד אשר תדעין ונו'. למה כתיב תדעין עם נו"ן, ללמד שחמישים פעמים צריכים לחשוב אם מותר

למכסה עתיק

וישת עליה ויבוא העיר. היה מהלך עמה עד שהגיעה לפתחה של עיר שלא יפגעו צה (רו"ר פ"ז ס"ג וילקוט רמז ט"ו).

הַגָּרִן: 10 וַיֹּאמֶר הָבִי הַמִּטְפַּחַת אֲשֶׁר־עֲלֶיךָ וְאֶחְזִיכָהּ וְתֵאָחֲזוּ בָּהּ וַיִּמַּד שֵׁשׁ־שְׁעָרִים וַיֵּשֶׁת עָלֶיהָ וַיִּבֵּא הָעִיר: 11 וַתְּבוֹא אֶל־חֲמוּתָהּ וַתֹּאמֶר מִי־אַתְּ בְּתִי וַתִּגְדַּלָּהּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה־לָּהּ הָאִישׁ: יב וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ־הַשְּׁעָרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי בִּי אָמַר אֲלֵי קְרִי וְלֹא כְּתִיב אֶל־תְּבוֹאִי רִיקָם אֶל־חֲמוּתְךָ: יג

רש"י

(טו) שש שעורים. אי אפשר לומר שש סאין, שעורים ממש, ורמז לה שעתיד ללכת ממנה בן סאין דרכה של אשה לשאת כמסאוי זה, אלא שמתנך שש צרכות, ויל"פ חסר מגזע ישי

טעמא דקרא

טו. הכי המטפחת אשר עליך. כ' הא"ע ואז היא אשת איש או שהוא דחה אותה ואז היא פנויה, ותגד לה את כל אשר עשה לה האיש היינו שדחה אותה אבל לא לגמרי אלא עד שיראה אם הגואל הקרוב רוצה לגאול שהוא קודם, ואז אמרה לו כי לא ישקוט האיש כי אם כלה הדבר היום כי המתחיל במצוה אומרים לו גמור.

יז. שש השעורים האלה נתן לי כי אמר אל תבואי ריקם אל חמותך. ובמדרש פ"ז ס"ה כריקם שנא' בעולי רגלים כי הא דתנינן תמן הרא"י שתי כסף והחגיגה מעה כסף. בסנהדרין צ"ג א' אמרי' מאי שש שעורים אילימא שש סאין וכי דרכה של אשה לשאת שש סאין אלא שש שעורים וכי דרכו של בועז ליתן שש שעורים אלא רמז רמז לה כו' והקשה רש"י למה לא משני שש קבין ותירץ ע"ש, ובמהרש"א שם הקשה על תירוצו. וי"ל דאי שש קבין הול"ל סאה ולפ"ז י"ל דלתירוץ הגמ' באמת הי' שש קבין [דאי שש שעורים

זוה הצעיף, וצעף מתרגמי' בת"י (בפרשת חיי שרה כ"ד ס"ה ובפרשת וישב ל"ח י"ד) זה רדידא, ויל"ע הרי הרמב"ם כ' בפכ"ד מאישות הי"ב דאסור לאשה לצאת בלא רדיד אע"ג ששערה מכוסה במטפחת ואיך אמר לה שתוריד הרדיד מעלי. וי"ל שרות נשאת להם בגינתה דרך זנות ורק עתה נתגיירה כדאי' במדרש פ"ה ס"ב וא"כ היתה עדיין פנוי' גמורה ומותר לה לילך בגלוי הראש, ואפי' להמחמירין בבתולה שנבעלה ע"י מ"ב סי' ע"ה סק"א כאן שנתגיירה כקטן שנולד דמי ומותר לה לילך בגלוי הראש לכו"ע.

טז. ותבוא אל חמותה ותאמר לה מי את בתי ותגד לה את כל אשר עשה לה האיש. וברור"ר פ"ז סי' ד' וכי לא היתה מכירה אלא אמרה לה מה את פנוי' או אשת איש, היינו ששאלה אם בועז ייבם אותה מיד בגורן כמו שהיא רצתה שיעשה

שְׁבִי בְּתִי עַד אֲשֶׁר תִּדְעִין אֵיךְ יִפְּל דְּבַר כִּי לֹא יִשְׁקַט הָאִישׁ כִּי אִם־כֹּלֵה הַדָּבָר הַיּוֹם: ד * וּבְעֵז עָלָה הַשַּׁעַר וַיֵּשֶׁב שָׁם וַהֲנֵה הַגּוֹאֵל עִבְרָא אֲשֶׁר דְּבַר־בְּעֵז וַיֹּאמֶר סוּרָה שְׂבֵה־פָּה פְּלַנִי אֶלְמַנִי וַיִּסַּר וַיֵּשֶׁב: ב וַיִּקַּח עֵשְׂרָה אֲנָשִׁים מִזְקַנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׂבוּ־פָּה וַיֵּשְׁבוּ: ג וַיֹּאמֶר לְגַאֵל חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לְאֶחָיו לְאֵלִימֶלֶךְ מְכָרָה נַעֲמִי הַשְּׂבֵה מִשְׂדֵּה מוֹאָב:

כְּבִיתָא עַד זְמַן דְּתִדְעִין אֵיכְדִין יתְגַזֵּר מִן שְׁמַיָא וַאֲיִכְדִין יתְפָּרֵשׁ פְּתָנָם אַרוּם לֹא יִנְוַח גּוֹבְרָא אַרוּם אֱלֹהִין יִשְׁיִצִי לְטַב פְּתָנְמָא יוֹמָא דִּין: * וּבְעֵז סְלִיק לְתַרְע בֵּית דִּינָא דְסִנְהֶדְרִין וַיְתִיב תַּמָּן עִם סְבִיָא וְהָא פְּרִיקָא חֲלָף דְמַלְלִיל בּוּעֵז לְרוּת וַאֲמַר סְטִי תִיב הָכָא גְבַר דְּצִנִּיעֵן אֲוֹרְחָתִיהּ וּסְמָא וַיְתִיב: ב וּדְבַר עֲשָׂרְתֵי גּוֹבְרִין מִסְבֵּי קַרְתָּא וַאֲמַר תִּיבּוּ הָכָא וַיְתִיבוּ: ג וַאֲמַר לְפְרִיקָא אַחְסַנְתָּ חֶקְלָא דְלְאֶחָיוּנָא

טעמא דקרא

העומדים שתהא מותרת מפי כולן לכן אמר נגד היושבים ונגד זקני עמי, ואח"כ עשה עדות וברכת נישואין ובוזה א"צ דוקא זקנים ולכן אמר לזקנים וכל העם וכולן השיבו לו עדים וברכוהו.

ג. חלקת השדה וגו' מכרה נעמי. יש

לדקדק טובא חדא איך מכרה נעמי בנכסי בעלה ואם עבור כתובתה אמאי לא תבעה תחלה היורשים ואם תבעה ולא רצו לשלם או לא הי' להם למה רצו עכשיו לגאול, ועוד מה שייך כלל גאולה הרי שלהם היתה שהם היורשים ומה זה ענין לגאולת קרובים, ועוד למה כתיב אח"כ ביום קנותך השדה מיד נעמי הרי מכרה כבר, ועוד מאי לשון חלקת השדה ועוד דקדוקים. ונראה לבאר ע"פ הגמרא ב"ב צ"א א' אלימלך ושלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי כולן בני נחשון בן עמינדב הם ולפ"ז השדה של אלימלך ירשנה ג' יורשים פלוני אלמוני ובוועז [עבור אביו] ונעמי [עבור אביה] ובודאי שהם לקחו חלקם רק החלק שנשאר לנעמי מירושה מכרה, וזהו חלקת השדה ר"ל חלק שלה ולכך היו צריכין לגאולה אחר ב' שנים מדין קרובים ולכך

חלקת השדה אשר לאחינו לאלימלך מכרה נעמי השבה משדה מואב. בכל המגילה כתיב שדי מואב ביו"ד וכאן כתיב בה"א וכבר כתבנו בזה לעיל (בתחילת המגילה בד"ה לגור) ובארנו בשם המדרש דכ"מ דכתיב שדי היינו מדינה וכ"מ דכתיב שדה הוא שדה ממש, וכאן נראה לבאר ע"פ המדרש לעיל פ"ב סי' ו' ויבאו שדי מואב ויהיו שם בתחילה באו להם בעיירות מצאו אותם פרוצים בעברות אח"כ באו להם לכרכים מצאו אותם מדוחקים ממים אח"כ חזרו להם לעיירות ונראה דאח"כ שחזרו לעיירות לא רצו לדור בעיר משום שפרוצים בעריות ודרו בשדה העיר סביב לעיר אבל רק אלימלך ונעמי דרו שם אבל

למכסה עתיק

ויקח עשרה אנשים. לברכת חתנים וי"א לדרוש ולפרסם דמואצי ולא מואצית (כמוצות ז' צ) וי"א למשמה האירוסין והנישואין (רו"ר פ"ו ס"ח ע"ש נד"ל).

רש"י

וגו', ונתה עליו רוח ה' [רוח חכמה, וזינה, ענה, וגבורה, רוח דעת, ויראת ה' (ישעיה יא א"ג, מדרש רבה רות א): (יח) כי אם כלה. האיש את הדבר היוס: (א) פלני אלמוני. ולא כתב שמו, לפי שלא אצה לגאול: פלני אלמוני. מתורגם בנביאים [אל מקום פלני אלמוני]

טעמא דקרא

לומר דבר שאינו נכון [כוונתו, דבמקום שצריך לברר דבר ולידע אותו, צריך לחשוב ולברר כחמישים פעמים את אמיתותו].

פ"ד. א. פלני אלמוני. כתיב חסר וברות רבה פלוני אלמוני מלא (וגם בגמ' כ"פ פלוני) וזהו כמ"ש ע"ז ט' א' ספרא בצירא תנא תוספאה.

ב, ד, ט, יא. ויקח עשרה אנשים מוקני העיר וגו' קנה נגד היושבים ונגד זקני עמי [גם היושבים היו זקנים וכנראה היו שם עוד זקנים שלא ישבון] ויאמר בעז לזקנים וכל העם וגו' ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים וגו'. כאן (בפסוקים ט' י"א)

וַאֲנִי אֶמְרָתִי אֶגְלֶה אֶזְנֶךָ לְאֹמֵר קְנֶה נַגְדַּי הַיְשָׁבִים
וַנִּגְדַּי זְקַנִּי עִמִּי אֶסְתַּגְּאֵל גְּאֹל וְאִם-לֹא יִגְאֹל הַגִּידָה
לִי וְאִדַּע וְאִדְעָה קְרִי כִּי אֵין זֹלַתְךָ לְגֹאֹל וְאֲנֹכִי
אֶחְרִיךְ וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֶגְאֹל: ה וַיֹּאמֶר בְּעֵז
בְּיָוִם-קְנוֹתְךָ הַשָּׂדֶה מִיַּד נַעֲמִי וּמֵאֵת רוּת הַמּוֹאָבִיָּה
אֲשֶׁת-הַמֵּת קְנִיתִי קְנִיתָ קְרִי לְהַקִּים שְׁם-הַמֵּת עַל-
נַחֲלָתוֹ: ו וַיֹּאמֶר הַגְּאֹל לֹא אוֹכַל לְגֹאֹל לְגֹאֲלִי קְרִי

לְאֵלִימֶלֶךְ זְבִינַת נַעֲמִי דְתַבַּת מַחְקֵל מוֹאָב: ד - וַאֲנִי אֶמְרָתִי אֶגְלִי אֶזְנֶךָ לְמִימֵר
קְנִי כָּל קְבִיל יְתִבִי תַרְעָא דְבֵית דִּינָא דְסִנְהֶדְרִין וְכָל קְבִיל סְבִיָּא דְעַמִּי אִם
אֵית רַעוּתְךָ לְמַפְרָק פְּרוֹק וְאִם לֹא אֵית רַעוּתְךָ חַוִּי לִי וְאֶנְדַּע אַרוּם לֹא אֵית
פֶּר מְנַךְ דְּהוּא רִשְׁאֵי לְמַפְרָק קְדָמְךָ וְדְהוּא קְרִיב לְמַתְב פּוֹתְךָ וְאִנָּא אַרַע מְנַךְ
וּפְרִיקָא אֶהָא בְּתַרְךָ וַאֲמַר אֲנָא אֶפְרוֹק: ה - וַאֲמַר בּוּעֵז בְּיָוִם זְבִנְתְךָ יָת חֲקֵלָא
מִן יְדָא דְנַעֲמִי וּמִן יְדָא דְרוּת מוֹאָבִיתָא אֵתָת מִיתָא חֲיִב אֵת לְמַפְרָק וּבְעֵי
לְיַבְמָא יְתָה לְמַסְבֵּה לְאַתְרוּ מִן בְּגִלָּל לְאַקְמָא שׁוּם מִיתָא עַל אַחְסִנְתִּיהּ: ו - וַאֲמַר

טעמא דקרא

שלשום שאלמלי באת תמול שלשום לא
היינו מקבלים אותך שעכשיו נתחדשה
הלכה עמוני ולא עמונית כדאי במדרש
פ"ה ס"ג לכך שלחה אותה אליו.

כי אין זולתך לגאול ואנכי אחרריך.
הרשב"א בקדושין כ"א כתב שאם הגואל
הקרוב אין רוצה או אין יכול לגאול אין
הגאולה חוזרת לקרוב השני, והקשה

ה. אשת המת קנית. קרי קנית וכתוב
קניתי, לרמוז שבפיו אמר קנית אבל בלבו
הצטער ע"ז ורצה שהוא יקנה ויזכה
בהמצוה כמשאחז"ל במדרש (רות זוטא
ואמרו שם שידע ברוה"ק שהמשיח עתיד
לצאת ממנה ועי' רד"ל ר"ר פ"ז ט), ובזה
יל"פ ג"כ לעיל פ"ג פסוק י"ב כי אם גואל
אנכי אם כתיב ולא קרי שאמר כי גואל
אנכי אבל בלבו הי' לומר כי אם גואל אנכי
שרק אני הגואל ולא השני.

המקנה שם, דהא כתיב כי אין זולתך
לגאול ואנכי אחרריך [ומה שרצה לתרץ
שהגואל יכול למכור זכותו לאחר תמוה
דא"כ לא משנה אם הוא אחריו או לא
וכבר כתבנו בזה בביאור למס' עבדים סי'
ס"ה]. ונראה דהרשב"א לא קאמר אלא
כשאין לו ממון לגאול שיתכן שאח"כ יהי'
לו ממון או שאין רוצה שאפשר שאח"כ
ירצה אבל כשאסור לו ע"פ דין לגאול הוי'
כמת ופשיטא שהגאולה הולכת לשל
אחריו, והנה הגואל כאן שפקפק בהוראת
בעז עמוני ולא עמונית א"כ לדידי' היא
אסורה לו וממילא הגאולה הולכת לבעז
דפשיטא לִי להיתירא. ובזה יש להבין
למה נעמי שלחה אותה לבעז ולא לגואל
שבודאי היא ידעה שהוא קרוב יותר שהרי
הי' גיסה ורודה אלא שהיא הבינה שהוא
לא יסכים ויפקפק בהיתר ובשביל שידעה
שבעז ס"ל עמוני ולא עמונית כמו שאמר
לרות אל עם אשר לא ידעת מתמול

רש"י

את נחלתי (מדרש רבה רות ז' ט) [ג"ו אינו]: (ה) ומאת רות המואבידה. אתה זרין לקנות,
(ד) ואדעה כי אין זולתך. קרוב לגאול: והיא אינה מתרצה אלא אם כן תשאנה:

טעמא דקרא

אסמכתא [ואע"ג דגבי אודיתא אם קנו
מידו א"צ שיקבעו מקום מ"מ לרווחא
דמילתא עשה כן].

בניהן שנשאו מואביות דרו בתוך העיר
ובזה מדויק הפסוקים דכל מקום דמיירי
ברות או בשניהן כתיב מואב דהיינו
ממדינת מואב אבל כאן דמיירי בנעמי
לחודה כתיב משדה שהיא גרה בשדות
העיר.

אם תגאל גאל ואם לא יגאל הגידה לי
וגו'. לכאור' הול"ל ואם לא תגאל שהרי
דיבר אל הגואל. וי"ל דבגמ' (ב"ב צ"א א')
אמרו שהיו ד' אחיזין בני נחשון בן עמינדב
שלמון ואלימלך והגואל ואבי נעמי וכולן
מתו ולא נשאר עתה רק הגואל ולכן א"ל
אם תגאל גאל כי אתה קודם לכולם אמנם
אם לא ירצה לגאול אז אין בועז הגואל
היחיד כי לגואל היו בנים כמ"ש במדרש
פן אשחית את נחלתי שלא אערב פסולת
בבני ומבואר שהיו לו בנים והם גואלים
כמו בועז כי כולם בני אחים ואם גם הם
רוצים לגאול צריכין לחלק בין כולם ולכן
א"ל אם לא יגאל שום א' מבניך אז אנכי
אחרריך לבדי.

ד. קנה נגד היושבים ונגד זקני עמי.
צ"ב ונראה דהנה מבואר בסנהדרין כ"ט ב'
לענין אודיתא שאם קבעו הדיינים מקום
וישבו שם ובא לפנייהם שוב אינו יכול
לומר שלא רצה שיכתבו ובנדרים כ"ז ב'
מבואר שאם קנו מידו בב"ד חשוב אינו
יכול לטעון טענת אסמכתא, והנה כאן הי'
גם קבעו דוכתא וישבו וגם בב"ד חשוב
כמ"ש ויקח עשרה אנשים מזקני העיר
ויאמר שבו פה וישבו ולכן אמר קנה נגד
היושבים ונגד זקני עמי כדי שלא יוכלו
לטעון אח"כ שלא רצה שיכתבו ולא טענת

למכסה עתיק

אם תגאל גאל. לגואל אמר (רו"ר פ"ז ס"ט). ואם לא יגאל. לז"ד אמר (שס).

פְּנֵי־אֲשֵׁחִית אֶת־נַחֲלָתִי גְּאֹל־לְךָ אֶתְהָ אֶת־גְּאֹלְתִי כִּי
 לֹא־אוּכַל לְגָאֹל: וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל־
 הַגְּאֹלָה וְעַל־הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם כָּל־דְּבַר שְׁלֹף אִישׁ

רש"י

(ו) פן אשחית את נחלתי. זרעי, כמו נחלת
 ה' בניס' (תהלים קמו), לתת פגם זרעי,
 שנאמר 'לא יצא עמוני ומואבי' (דברים כגד),
 וטעה צעמוני ולא עמונית: (ז) על הגאולה.
 זו מכירה: תמורה. זו חליפין: שלף איש

טעמא דקרא

ז' ב' שלכך קרא לעשרה זקנים והגואל
 התיירא לסמוך על הוראה זו ולכן אמר לא
 אוכל לגאול פן אשחית את נחלתי דהיינו
 שמא אין ההוראה נכונה אבל אתה שאתה
 בטוח שהוראתך נכונה אתה יכול לגאול,
 וכ"ת שבוועז אין יכול לגאול שת"ח שאמר
 הלכה בשעת מעשה אין שומעין לו כמ"ש
 ביבמות ע"ז א' לזה אמר גאל לך אתה את
 גאולתי כלומר אתה הרי סובר שאני צריך
 לגאול ופסקת עלי שזה גאולתי רק אני איני
 רוצה אבל אתה הורית עלי לא עליך
 וממילא אתה יכול לגאול וזהו כי לא אוכל
 לגאול כלומר אני איני יכול שאני מתיירא
 אבל מצדך הריני צריך לגאול וממילא תוכל
 אתה לגאול ועי' בכורות ל"ח ב'.

י"ע למ"ד ביבמות ל"ט א' דחליצת
 גדול עדיפא מביאת הקטן למה לא חלץ
 הגואל לרות דעדיף מיבום של בועז. וי"ל
 דענין חליצה בודאי לא שייך אלא באח
 ממש ולא בשאר קרובים אף שענין יבום
 שייך קצת בהם כמש"כ הרמב"ן בפ' וישב
 [ואפשר שהי' כאן קצת ענין חליצה במה
 ששלף נעלו ואין אתנו יודע עד מה
 בענינים אלו].

ויאמר הגואל לא אוכל לגאול לי. וקרי
 לגאל לומר שאין משנה מה שאתה רוצה
 רק מה שהקב"ה אומר אם לגאול אם לאו.
 ז. וזאת לפנים בישראל על הנאולה ועל
 התמורה לקיים כל דבר וגו' וזאת התעודה
 בישראל. פירש"י לשון עדות. וצריך ביאור
 מה משמיענו הפסוק בזה. וי"ל עפ"ד

פְּרִיקָא פְּהַאֵי גִּנְנָא לִית אָנָּא יְכִיל לְמַפְרֵק לִי עַל דְּאִית לִי אֶתְתָּא לִית לִי רְשׁוֹ
 לְמַסָּב אוּחְרָנְתָּא עֲלָה דְלִמָּא תְּהִי לְמַצּוֹ בְּבִיתִי וְאִיהִי מַחְפִּיל ית אַחְסָנְתִּי פְּרוּק
 לְךָ אֶת אָרוּם לִית לְךָ אֶתְתָּא אָרוּם לִית אָנָּא יְכִיל לְמַפְרֵק: ז וּכְתָדָא מְנַהֲנָא
 בְּעַדְנָא דְמִזְלָקְדָּמִין מְתַנְהָנָא בְּיִשְׂרָאֵל בּוֹמֵן דְּשִׁקְלֵן וְפָרְקֵן וּמַחְלִפֵּן חַד מִן
 חֲבֵרִיה וּמְקַיְמִין כָּל מְדַעִם אֶטְלַע גְּבַר נְרַתִּיק יד יְמִינִיה וְאוּשִׁיט בִּיה קַנְיֵן לְחֲבֵרִיה

טעמא דקרא

וזאת לפנים בישראל. אבל בתורה אין
 קנין זה כי הוא דומה לסיטומתא שהוא
 מנהג הסוחרים.

וזאת לפנים בישראל על הנאולה ועל
 התמורה. רמז כמו שכאן בחליפין מחליפין
 מבהמה על כלים ומכלים על בהמה כך
 בתמורה ממירין מן הכבשים על העזים ומן
 העזים על הכבשים כדתנן בתמורה דף ט'.

שלף איש נעלו ונתן לרעהו. י"ל נעלו
 ולא סנדלו כדי שלא יבואו לעשות הקנין
 בשבת דסנדל המסומר אסור לצאת בו
 בשבת.

שלף איש נעלו. ובתרגום ית נרתק יד
 ימיני', והיינו דמפרש דנעלו אין הכונה
 נעל ממש רק בית יד שעל היד וצריך
 טעם מנ"ל שאין הכונה נעל ממש
 וכדמשמע בגמ' דידן בב"מ מ"ז א'. וי"ל

דהתרגום אזיל בשיטת הירו' בב"מ פ"ב
 ה"ח שאין נכנסין במנעלין לביהכ"נ
 וביהמ"ד (וע"ש בציון ירושלים באורך)
 וכאן כתיב ובוועז עלה השער ואמרו
 במדרש (רות זוטא) לבית המדרש א"כ
 ע"כ הוציא נעליו מקודם ואיך שלף נעלו
 ולכן הוכרח לפרש נרתק בית ידו, אבל
 הגמ' דידן לשיטתו בברכות ס"ב ב' דמותר
 ליכנס במנעל לביהכ"נ ולכן מפרש מנעל
 ממש כפשוטו. ועוד יש לומר, דהנוגע
 במנעלים צריך ליטול ידיו והם ישבו

הרמב"ם פ"ה ממכירה הי"א י"ב י"ג יש
 דברים שא"צ קנין כגון גט ושחרור
 ושליחות ומודעא ומחילה, ומה שנהגו
 להקנות לדברים אלו הוא להודיע שאינו
 אומר דברים אלו כמשחק ומהתל אלא
 שגמר בלבו כו' ע"ש, ולפ"ז מבואר שיש
 קנין סודר שהוא ממש לקיים הענין כגון
 במכירה וחליפין דבלי הקנין אינו חל כלל
 וזהו על הגאולה ועל התמורה לקיים כל
 דבר, ויש קנין שאינו אלא לראי' ולעדות
 שגמר בלבו לעשות כן וזהו שרמזו כאן
 וזאת התעודה בישראל דהיינו קנין לעדות
 שגם כן עושיין בקנין סודר שהוא שליפת
 המנעל וכנ"ל. וכפי הנראה גם כאן הי' קנין
 בכה"ג רק להבטחה שלא יחזור בו דמדינא
 צ"ע אם מהני כאן קנין כיון שאפי' אם
 הוא עצמו הי' מוכר לבועז יש לו זכות
 לגאול מתי שירצה דקרוב קרוב קודם.

וזאת לפנים בישראל. בירו' קדושין
 פ"א ה"ה בראשונה היו קוננין בשליפת
 המנעל הה"ד וזאת לפנים וגו' שלף איש
 נעלו וגו'. מלשון הירו' משמע דדוקא
 בשליפה ונתינה קנאו אבל אם נתן לו בלא
 לשלוף לא קנאו ולכן הזכיר בקרא שליפת
 המנעל, והא דלדורות א"צ שליפת המנעל
 משום דמנהגא הוא וכיון שידעו חז"ל
 דאח"כ לא נהגו בזה קונה גם בלי זה דכל
 הקנינים הוא מנהג המדינה מידי דהוה
 אסיטומתא.

נַעֲלוּ וְנָתַן לְרַעְהוּ וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל: ^ה וַיֹּאמֶר
הַגַּאֵל לְבָעֵז קְנֵה-לָךְ וַיִּשְׁלַף נַעֲלוֹ: ^ט וַיֹּאמֶר בָּעֵז
לְזִקְנִים וְכָל-הָעַם עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם כִּי קָנִיתִי
אֶת-כָּל-אֲשֶׁר לְאֵלִימֶלֶךְ וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר לְכַלְיוֹן
וּמַחְלוֹן מִיַּד נַעֲמִי: ^י וְגַם אֶת-רוֹת הַמַּאֲבִיָּה אֵשֶׁת
מַחְלוֹן קָנִיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהָקִים שֵׁם-הַמֵּת עַל-נַחֲלָתוֹ
וְלֹא-יִכָּרֵת שֵׁם-הַמֵּת מֵעַם אָחִיו וּמִשְׁעַר מְקוֹמוֹ
עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם: ^{יא} וַיֹּאמְרוּ כָּל-הָעַם אֲשֶׁר-בְּשַׁעַר
וַהֲזִקְנִים עֵדִים וַיִּתְּן יְהוָה אֶת-הָאִשָּׁה הַבָּאָה

וְהִכִּי נִהְיִין בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמִקְנֵי חַד מִן חַבְרִיָּה קָדָם סְהַדְיָא: ^ה וַאֲמַר פְּרִיקָא
לְבֹעֵז אוֹשֵׁיט יָדָךְ לְקַנְיָנָא וְקִנֵּי לָךְ וּמַלְע בֹּעֵז יַת נְרַתִּיק יָד וַיִּמְיַנְיָה וְקָנָא לִיה: ^ט
וַאֲמַר בֹּעֵז לְסַבִּיא וּלְכָל עַמָּא הוּוּ סְהַדִּין אַתּוֹן עֲלֵי יוֹמָא דִּין אַרוֹם קְנִיתִי
יַת כָּל מַה דְּהָוָה לְאֵלִימֶלֶךְ וְיַת כָּל מַה דְּהָוָה לְכַלְיוֹן וּמַחְלוֹן מִן יָדָא דְנַעֲמִי:
^י וַאֲף יַת רוֹת מוֹאֲבִיתָא אַתָּת מַחְלוֹן קְנִיתִי לִי לְאַנְתּוֹ בְּגִין לְאַקְמָא שׁוֹם שְׂכִיבָא
עַל אַחְסָנְתִּיה וְלֹא יִשְׁתַּיְצִי שׁוֹם שְׂכִיבָא מִלּוֹת אַחוּהִי וּמִתְרַע סְנַהֲדְרִין דְּבִאֲתִרִיָּה
סְהַדִּין אַתּוֹן עֲלֵי יוֹמָא דִּין: ^{יא} וַאֲמַרו כָּל עַמָּא דְּבִתְרַע סְנַהֲדְרִין וְסַבִּיא סְהַדִּין
אַנְתּוֹנָא וַיִּתְּן יְיָ יַת אַתְתָּא הָדָא דְאַתִּיָּא לְבִיתְךָ פְּרַחַל וּכְלָאָה דְּבִנּוֹ תַרְוִיהוֹן יַת

טעמא דקרא

דהיינו עבור הסודר, ועל השדה היה
מכירה והקנין היה שלא יחזור בו.
ט. ויאמר בעז לזקנים וכל העם עדים
אתם היום כי קניתי וגו', וגם את רות בו'
עדים אתם היום. י"ל איך מינה את כל העם
עדים על המכירה והקידושין איך לא חשש
שמא יש בקהל קרובין או פסולין ונמצא
אחד מהן קרוב או פסול בטלה כל העדות,
וי"ל דבעז היה אז בן ת' שנה כדאי'
במדרש (ילקוט ריש ויחי) ובוודאי כבר לא
היה בזמן ההוא קרובין שפסולים לעדות.
כי קניתי את כל אשר לאלימלך ואת
כל אשר לכליון ומחלון. בכל המגילה
הקדים מחלון לכליון חוץ מכאן. וי"ל
הטעם עפ"ש"כ לעיל (ד"ה וימת אלימלך)
דכליון נשא אשה קודם למחלון כמ"ש
וישאו להם וגו' שם האחת ערפה והיא
היתה אשת כליון, וקי"ל דבן כ"ז שהוא
סמוך על שלחן אביו נכסיו לאביו א"כ
כליון שנשא לפני מחלון היו לו נכסים
לפניו ולכך הקדים כאן כל אשר לכליון
שהי' לו לפני מחלון [אמנם זה רק יתכן

אם נישאו בחיי אביהן]. ועי"ל שהקדים
כאן כליון משום שמחלון מת לפני כליון
כמ"ש וימתו גם שניהם מחלון וכליון
נמצא שכליון ירש כל אשר למחלון א"כ
עיקר הנכסים היו של כליון ולכן הקדימו.
ט. י. עדים אתם היום כי קניתי את כל
אשר לאלימלך וגו' וגם את רות וגו' קניתי
לִי לאשה. בס' גשמי ברכה דקדק למה
ברישא לא כתיב קניתי לי כמו בסיפא.
וי"ל פשוט משום שהשדה הי' מוכרח
להחזיר ביובל לפלוני אלמוני שהוא היורש
האמיתי וכדין כל גאולת קרובים לכן לא
כתיב לי אבל האשה תשאר לו לעולם.
י. בכל המגילה נזכר רות המואביה
מואביה מלא ו' חוץ מהאחרון וגם את רות
המואביה הוא חסר, י"ל דכ"ז שבועז לא
פסק מואבי ולא מואבית הי' מואביה מלא
כמו כל בני מואב אבל אחר שפסק
דמואביות כשרות נעשה חסר שאין זה
מואב גמור.
יא. יב. יתן ה' את האשה הבאה אל
ביתך ברחל וכלאה אשר בנו וגו' ויהי ביתך

למכסה עתיק

וישלוף נעלו. י"א של נעז וי"א של גואל (צ"מ מ"ז א').

רש"י

וזאת התעודה בישראל. משפט העדות
(י) להקים שם המת על נחלתו. ממון שאשמו
יואלה ונאלה נחלה מכנסת ומוניאלה, וואומריס:
זאת הימה אשת מתלון, שמו נזכר עליה:

טעמא דקרא

ממש ונתן הסודר במקום האיש שקנה
השדה מנעמי דהוי זכות עבורו שבועז לא
יוכל לחזור בו ויהא חייב ליתן המעות
כמ"ש כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין
ואין כאן שום חובה דבלא"ה בועז יכול
לגאול בע"כ ויכול להקנות במקומו מדין
זכיה, אמנם גם מש"כ המפ' שהקנה לו
זכות הגאולה ג"כ נכון מדקנה מהגואל ולא
מאיש אחר, נמצא שבסודר הזה הקנה לו
ב' דברים גם זכות הגאולה וגם השדה,
ובזה מדויק מש"כ וזאת לפניו בישראל על
הגאולה ועל התמורה ואמרו בב"מ מ"ז א'
על הגאולה זה מכירה ועל התמורה זה
חליפין כי גם כאן היו ב' הדברים שאת
זכות הגאולה הקנה לו בחליפין בלבד

בביהמ"ד ויש בזה ביטול תורה ולמה
הוצרך לשלוף נעלו ולא נתן לו דבר אחר
לקנין ולכן מפרש לא נעל של רגל אלא
של יד וע"ז א"צ ליטול ידיו.
ח. וישלוף נעלו. המפ' כתבו שהקנה
לו את זכות הגאולה שלא יוכל לחזור בו
ולמדו מזה דזכות זו הוא כעין חפצא של
ממון ואפשר להקנותו בק"ס. וקשה דהא
בהדיא כתיב (בפסוק ט') עדים אתם היום
כי קניתי את כל אשר לאלימלך משמע
דאת השדה ממש קנה. וצריך לדחוק
דהכונה שקנה הזכות לקנות השדה וכמו
בסיפא דקרא (בפסוק י') וגם את רות וגו'
קניתי דהכונה שקנה הזכות ליבמה. ואפשר
לומר דבאמת הגואל הקנה לו את השדה

אֶל־בֵּיתְךָ כָּרְחַל | וּכְלָאָה אֲשֶׁר בָּנוּ שְׂתִיָּהֶם
 אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וַעֲשֵׂה־חֵיל בְּאִפְרָתָה וּקְרָא־שֵׁם
 בְּבֵית לָחֶם: יב וַיְהִי בֵּיתְךָ כְּבֵית פָּרִץ אֲשֶׁר־יִלְדָה
 תָּמָר לַיהוּדָה מִן־הַזֶּרַע אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לְךָ
 מִן־הַנְּעִרָה הַזֹּאת: יג וַיִּקַּח בָּעֵז אֶת־רוּת וַתְּהִי־לוֹ
 לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַיִּתֵּן יְהוָה לָהּ הַרְיוֹן וַתֵּלֶד בָּן:
 יד וַתֹּאמְרָנָה הַנְּשִׁים אֶל־נַעֲמִי בְרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר לֹא
 הִשְׁבִּית לְךָ גֹּאֵל הַיּוֹם וַיִּקְרָא שְׁמוֹ בִּישְׂרָאֵל:
 טו וְהָיָה לְךָ לְמִשִּׁיב נֶפֶשׁ וּלְכֹלְכָל אֶת־שִׁבְתְּךָ כִּי
 כָּלְתָךְ אֲשֶׁר־אֶהְבֶּתְךָ יִלְדְתוּ אֲשֶׁר־הִיא טוֹבָה לְךָ

בית ישראל אבונא בתרי עסר שבמין ועבד חילא באפרת ותהי קרי שמא
 בבית לחם: יב ויהי מצלח ביתך בבית פרץ דילידת תמר ליהודה מן זרעא
 דיתן יי לך מן ריבא הדא: יג ונסיב בעזו ית רות ותות ליה לאנתו ועל לתה
 ויהב יי לה עדוי וילדת פר: יד ואמרא נשיא לנעמי ברוך שמויה דיי דלא פסק
 לך פריקא יומא דין ויתקרי שמויה מן צדיקי ישראל: טו ויהי לך למקים נפש
 ולכלכלא ית סיבתך בתפנוקין ארום פלתיך דרחימת יתיך ילדמיה דהיא תות

טעמא דקרא

לא הי' תופס בה קידושין, וממילא ותהי
 לו לאשה שתופס בה קידושין, נכונתו,
 דרות נתגירה כדי להיות עזר לנעמי, וא"כ
 יש לה דין שפחה, וכשנתנה נעמי את רות
 לבעז נעשית שפחת בעז, והיה צריך
 לשחררה כדי שיתפסו בה קידושין, וזהו
 שאמר הכתוב, ויקח בעז את רות, היינו
 ששיחררה, ואז, ותהי לו לאשה].

לעולם וע"כ כיון שהיתה צדקנית וכיונה
 לשם מצוה זכתה לנס והולידה, ולכן אמרו
 כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודא מן
 הזרע אשר יתן לך ה' וגו'.

יב. ויהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה
 תמר ליהודא. מה שהזכיר תמר לפי שגם
 שם הי' ע"י יבוס שלא מאח כמו כאן
 והביאו ראיה שגם זה ענין גדול ויש שכר
 גדול עבור זה, ע"י רמב"ן פ' וישב.

מן הזרע אשר יתן ה' לך מן הנערה
 הזאת. יל"ע למה קרא לה נערה הרי הייתה
 בת מ' שנה כמ"ש ברות רבה פ"ו ב' וי"ל
 שנערה הכוונה זריזה כמ"ש ויהושע בן נון
 נער לא ימיש מתוך האהל ויהושע בן מ"ב
 שנה הי' כמבואר ס"ע פ"ב רק משום
 זריזותו (ע"ד הרמב"ן שמות ל"ב י"א).

יג. ויקח בעז את רות ותהי לו לאשה.
 מדכתיב ויקח מלמד ששיחררה, שאל"כ

יד. ותאמרנה הנשים אל נעמי וגו'.
 הנשים שושבינות היו, ושושבינות נגבית
 בבי"ד, ולזה אמרו ויקרא שמו בישראל,
 ונוכל לגבות את השושבינות, [לכשיגדל
 וישא אשה].
 טו. והי' לך למשיב נפש. י"ל שכאן
 רמוז מ"ש בילקוט ראובני וישב בשם ס'
 התמונה שעובד הי' נשמת כליון וזהו
 למשיב נפש שהשיב לה נפש כליון
 ותקנה.

למכסה עתיק

ויקח בעז את רות. צעו צן פ' ה' ורות צת מ' (רו"ר פ"ו ס"צ) וי"א יומר מן ת'
 שנה היה (ילקוט ריש וימי רמו קנ"ו, שציוס שנשאה מת כמ"ש צילקוט סוף רות וצמדקט
 הגדול וימי אי' צועו ועוצד וישי חיה כל אחד מהן קרוב לחמש מאות שנה, וצרט"י ר"פ
 וימי מ"ז כ"ט איתא שישי חי פ' שנה).
 אשר היא טובה לך משבעה בנים. ז' צני ישי וי"א ז' הדורות שמפך עד צועו (רו"ר
 פ"ז סט"ו).

רש"י

(יא) כרח"ל וכלאה. אף על פי שהיו משצט יהודה ומצני לאה, מודים הם על רחל שהיתה
 עיקרה של צית, והקדימו רחל ללאה (מדרש תנחומא וילא טו): וקרא שם. כלומר יגדל שמך:
 (יב) כבית פרץ. שילאנו ממנו:

טעמא דקרא

בפדר"כ פ"כ) ועוד שרחל כשנפטרה היתה
 בת מ"ה כמ"ש בספר הישר וכשנשאת
 היתה בת ל"ב שהרי כ' שנה היה יעקב
 אבינו בבית לבן (ועי' בסדר עולם פ"ב)
 ואפ"ה ילדה את בנימין בעת פטירתה
 שהיתה אחר מ', והביאו עוד רא"י מתמר
 שהיתה בתו של שם כמ"ש בב"ר פפ"ה
 ס"י י' ושם נפטר בשנת נ' ליעקב כמ"ש
 רש"י בסוטה י' א' וכמבואר בפסוקים
 וא"כ אפ"ה נולדה בסוף חיי שם היתה
 כשנשאת ליהודא כבר יותר מבת ס' כמ"ש
 רש"י בסוטה שם וא"כ איך הולידה הרי
 אמרי' שם בב"ב דאחר ס' אין מולידה

כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודא מן הזרע
 אשר יתן וגו'. הנה ע"פ טבע לא היתה
 רות ראוי' להוליד שהרי היתה בת מ'
 כדאי' ברות רבה פ"ד ס"י ד' ופ"ו ס"י ב'
 וא"כ כשנשאת למחלוך היתה בת ל'
 כמ"ש וישבו שם כעשר שנים ואמרי'
 בב"ב קי"ט ב' נשאת אחר כ' אין יולדת
 רק עד מ' אך כיון שנשאה לשם שמים
 והיו צדיקים לכן בירכו אותם שתוליד גם
 אח"כ בדרך נס [כדאמרי' שם בגמ' גבי
 בנות צלפחד], וע"ז הביאו דוגמא כמו
 שמצינו ברחל ולאה שהיו עקרות ונפקדו
 ע"י נס (שגם לאה היתה עקרה כמ"ש

טַבְתָּא לִיךְ פֶּעֶדן אַרְמְלוּתִיךְ מִסְפִּיאיִן פִּנּוּן: טו וְנִסְיַבְתָּ נַעֲמִי יְתֵ רַבֵּיא וְשׁוּיַאת יְתִיָּה פֶּעֻטְפָּה וְהָתָּ לִיָּה לְתוֹרְפִינְתָּא: יז וְקִרְאֵן לִיָּה שִׁיבְבְתָן שׁוֹם לְמִימֵר אֲתִילִיד פֶּר לְנַעֲמִי וְהוּו קָרָן שְׁמִיָּה עוֹבֵד הוּא אָבוּי דִּישִׁי אָבוּי דְדוֹד: יח וְאַלֵּין תּוֹלְדָת פֶּרָן פֶּרָן אֲוִלִיד יְתֵ חֲצָרוֹן: יט וְחֲצָרוֹן אֲוִלִיד יְתֵ רָם וְרָם אֲוִלִיד יְתֵ עַמְיִנְדָב: כ וְעַמְיִנְדָב אֲוִלִיד יְתֵ נַחֲשׁוֹן וְנַחֲשׁוֹן רַב פִּית פִּא לְבִית יְהוּדָה וְנַחֲשׁוֹן אֲוִלִיד

טעמא דקרא

יהיה עובד ה' (וכ"כ א"ע) ולפי שהיה עובד ה' קרא שם בנו ישי שהוא ר"ת יברכה ה' וישמרך רק הכניס השי"ן בין ב' השמות ולפי ששמו ישי הוליד דוד שכתוב ויברך דוד את ה'.

יח. ואלה תולדות פרץ וכו'. מצינו בכמה דוכתי שיש השפעה מהאבות עד י' דורות ועל העשירי יותר מכולם והעשירי דומה עפ"ר להראשון, שכן נח ה' עשירי לאדם ואברהם ה' עשירי לשם בן נח כדתנן פ"ה דאבות, ומצינו שמינו את ראב"ע לנשיא שהוא עשירי לעזרא, ועל ר' עזרא בר ברי' דר' אבטולס אמרו (מנחות נ"ג א') שהוא עשירי לראב"ע, וגם דוד המלך ה' עשירי לפרץ ראש המשפחה. וכן לגנאי אמרו (סנהדרין צ"ד א') גיורא עד עשרה דרי לא תבזה ארמאה קמי' ורעק"א הביא שם בגליון הש"ס מרבנו בחיי שיתרו ה' דור עשירי ממצרים בן חם, אבל אחר י' דורות נפסק הקשר שכן מצינו שר"א מתיר ממזרת לאחר עשרה דורות (יבמות ע"ח ב') דבעמוני ומואבי כתבה תורה עד עולם ומינה ילפינן גם לאיסור ממזר אחר דור עשירי ומה להלן נקבות מותרות אף כאן לאחר י' דורות ממזרת מותרת ע"ש. יט. וחצרון הוליד וגו'. רמז מי שישב בחצרו ולומד זוכה לבנים רמים בתורה.

כדאי' במדרש והיתה מוכרחת לשוב לחמותה ושחמותה תגדל את הולד וכמו שאמרו לה ברוך ה' אשר לא השבית לך גואל והי' לך למשיב נפש אמרו שכנראה שהילד הוא תיקון נשמת אלימלך בעלה וזהו ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי היינו שאמרו שכנראה שהבן יולד לנעמי וצריך לקרותו על שם בעלה ולכן קראוהו עובד שהוא באח"ס בט"ע (עי' שבת ק"ד א') בכע"מ בגי' אלימלך ע"ה. ועוד יל"פ לפי שאביו נפטר באותו לילה שנתעברה כדאי' בילקוט ולא הי' יכול לקרות לו שם ורות סברה כיון שנעמי לקחתו להיות לו לאומנת עלי' לקרות לו שם ונעמי סברה שרות תקרא ובינתים נשאר בלי שם ולכן קראוהו השכנות שם ואח"כ כבר נשאר שם זה ובוה מדויק הפסוק. ועו"ל כיון שנעמי עשתה כל השידוך מאהבה והשכנות אח"כ רצו לקרות על שמה כאילו נולד לה ורצו לקרות לו עובדת כי היא עבדה את כל השידוך והמצוה אבל לפי שנולד זכר ולא נקבה לכן קראו לו עובד. ותקראנה שמו עובד. י"ל שבוודאי יהי' עובד ה' כיון שגם אביו וגם אמו מסרו נפשם על מצוות ה' ולכן הילד בוודאי

מִשְׁבֵּעָה בָּנִים: טז וְתַקַּח נַעֲמִי אֶת־הַיֶּלֶד וְתִשְׁתְּהוּ בְּחִיקָה וְתִהְיֶה לּוֹ לְאִמָּנָה: יז וְתִקְרָאנָהּ לּוֹ הַשְּׁכָנוֹת שֵׁם לְאִמֹר יֶלֶד־בֶּן לְנַעֲמִי וְתִקְרָאנָהּ שְׁמוֹ עוֹבֵד הוּא אָבִי־יִשִׁי אָבִי דוֹד: יח וְאַלֵּה תּוֹלְדוֹת פֶּרָן פֶּרָן הוֹלִיד אֶת־חֲצָרוֹן: יט וְחֲצָרוֹן הוֹלִיד אֶת־רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת־עַמְיִנְדָב: כ וְעַמְיִנְדָב הוֹלִיד אֶת־נַחֲשׁוֹן

רש"י

(יח) ואלה תולדות פרץ. לפי שייחס את דוד על שמה של רות המואביה חזר ויחסו על שם יהודה: סליק פירוש רות.

טעמא דקרא

טז. ותקח נעמי את הילד. כיון שגידלתו עלי' לקרות לו שם, ולמה ותקראנה לו השכנות שם, וי"ל כדי שיוכלו לגבות השושבנות כנ"ל, ולכן קראו לו עובד שיעבוד לשלם להן. יז. ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי ותקראנה שמו עובד. צ"ב מה שייך יולד בן לנעמי לקריאת שם וגם אח"כ חוזר הפסוק ותקראנה שמו עובד. והנה ביבמות כ"ד א' מסקינן דהא דכתיב גבי יבום יקום על שם אחיו המת אין הכונה לשם ממש אלא לנחלה והרמב"ן כתב בפ' תצא יקום ע"ש אחיו המת אינו כפשוטו שיקראו הבן הראשון כשם המת ראובן או שמעון כמוהו שהרי בבעז נאמר כן ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומשער מקומו ולא קראו אותו מחלון כו', וי"ל שגם רות ונעמי נסתפקו בזה אם צריך לקרותו בשם המת ולכן לא קראו לו שם עד שיבררו בכ"ד אם צריך לקרותו על שם

המת אבל השכנות אמרו שאין כאן שאלה שיוולד בן לנעמי ולא לרות שהמגדל יתום כאילו ילדו כמ"ש ותהי לו לאומנת [שבועז מת כדאי' במדרש] והכי דרשי' בהדיא בסנהדרין י"ט ב' מהאי קרא, ונעמי עצמה הרי כלל לא נתייבמה ובמילא א"צ כלל לקרוא בשם המת מחלון וזהו ותקראנה לו השכנות שם לאמר [ר"ל בשביל שאמרו] יולד בן לנעמי ולא לרות ולכן אפשר לקרות שם, ולפי שהן [נעמי ורות] לא קראו שם לכן ותקראנה לו השכנות שם עובד ואחר שביררו ההלכה שא"צ כלל לקרות בשם המת נשאר השם עובד שהשכנות קראו לו.

ועוד י"ל דהנה בועז אמר אשת מחלון קניתי לי לאשה להקים שם המת על נחלתו ולא יכרת שם המת מעם אחיו וגו' היינו שהוא חשב שהבן שיוולד להם יתקן נשמת מחלון וזהו להקים שם המת על נחלתו אבל הנשים שראו שמיד כשנתעברה מת בועז

וְנַחֲשׁוֹן הוֹלִיד אֶת־שְׁלֹמֹה: כ^א וְשְׁלֹמֹן הוֹלִיד
 אֶת־בָּעֶז וּבָעֶז הוֹלִיד אֶת־עוֹבֵד: כ^ב וְעוֹבֵד הוֹלִיד
 אֶת־יֵשׁוּ וְיֵשׁוּ הוֹלִיד אֶת־דָּוִד:

טעמא דקרא

כ, כא. ונחשון הוליד את שלמה ושלמון הוליד את בעז. לפי פשוטו נראה דנחשון קרא את שמו שלמה וכן קראו לו בימי צעירותו ובמשך הזמן נשתנה שמו בפי הבריות וקראוהו שלמון ובעת שהוליד את בעז כבר נקרא שלמון ולכן כתיב קרא הכי.

יְת סְלֹמָא צְדִיקָא הוּא סְלֹמָא מִן בֵּית לָחֶם וְנִטּוּפָה דְּכַטְיִלוּ בְּגוּהֵי פְּרוּוּדָּוֹן
 דְּאוֹתֵיב יְרַבְעָם חֵיבָא עַל אוֹרְחֵי וְהוּאָה עוֹבְדֵי אָב וּבְגִין יֵאֵין פְּנִטּוּפָא:
 כ^א וְשְׁלֹמֹן אוֹלִיד יְת אַבְצָן נְגִידָא הוּא בּוֹעֵז צְדִיקָא דְעַל זְכוּתֵיה אֲשֶׁתִּיזְבוּ
 עִמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל מִיד בְּעַלֵי דְכְּבִיהוֹן וּבְגִין צְלוּתֵיה עָדָא כַּפְנָא מֵאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל
 וּבוֹעֵז אוֹלִיד יְת עוֹבֵד דְּפִלַּח לְמַרְי עֲלִמָא בְּלַב שְׁלִים: כ^ב וְעוֹבֵד אוֹלִיד יְת יֵשׁוּ
 דְּמִתְקַרֵי נְחֹשׁ בְּגִין דְּלֹא אֲשֶׁתְּכַחַת בֵּיה עֲלָה וְשִׁחִיתָהּ לְאַתְמָסְרָא בִּידוּי דְּמִלְאַכָּא
 דְּמוֹתָא לְמַסָּב יְת נְפִשִׁיה מְנִיה וְחָיָא יוֹמִין סְגִיָּאִין עַד דְּאַדְכַּר קָדָם יְיָ עֵיטָא
 דִּיהֵב חוּיָא לְחוּה אֶתְת אָדָם לְמִיכַל מִן אֵילָנָא דְאַכְלֵי פִירוּהֵי חֲכָמִין בֵּין טָב
 לְבִישׁ וְעַל הָהִיא עֵיטָא אֶתְחִיבוּ מוֹתָא פֶּל דִּירֵי אַרְעָא וּבְתָהִיא עֲלָה שְׂכִיב יֵשׁוּ
 צְדִיקָא הוּא יֵשׁוּ דְאוֹלִיד יְת דָּוִד מִלְכָּא דְיִשְׂרָאֵל:

הוספות
לטעמא דקרא על
מגילת רות
שלא ראו אור עדיין
דיוצא לאור כאן
לראשונה

הוספות לטעמא דקרא על מגילת רות

פרק א'

לכו למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה, והקב"ה ממלא כל חסרונם כדי שיוכלו להמשיך לעסוק בתורה.

ב. ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו. איתא במדרש [ילקוט רמז תקצ"ט], מה צריך הכתוב להכריז עליו ועל אשתו ובניו, לפי שלא היו מעכבים זה את זה מצרות עין שהיתה בכלן, בזמן שהאיש רוצה ואשה ובניה אינם רוצים או איפכא הגזירה מסתלקת, אבל בזמן שאין אחד מעכב על חברו הגזירה חלה עליה.

משמע הכא דגם נעמי היו עיניה צרות בעניים כמו אלימלך ובניה, ולכא' בכל המגילה מבואר שנעמי היתה צדקת, ולכך לא נענשה כמותם, וצ"ע.

וצ"ל דנעמי לרוב צדקותה וענוותנותה לא הרהרה אחר בעלה שהיה גדול הדור, ונגררה אחריו בכל מעשיו כאשר כשרה העושה רצון בעלה, ולכך לא עכבה בעדו, ורק אחר פטירתו מיהרה תיכף לחזור לארץ ישראל, ואעפ"כ למדו חז"ל דנענשה שאבדה כל משפחתה ונכסיה, כיון שאם היתה מוחה בידו, ומתנגדת לדרכו, היו חוזרין בהם, והיתה הגזירה מסתלקת.

כב. ותשב נעמי ורות וגו' והמה באו בית לחם בתחילת קציר שעורים. ובתרגום כתב וז"ל "ואנון אתו בית לחם במעלי יומא דפסחא ובההיא יומא שריאו בני ישראל לחמצד ית עומרא דארמותא דהוה מן שעורים". ויש לעיין, דהאי

א. ויהי בימי שפוט השופטים. איתא במדרש [ילקוט רמז תקצ"ז], אמרה תורה לפני הקב"ה רבש"ע, תן חלקי בשבט של עוני, שאם עשירים עוסקים בי יהיו מתגאים, אבל כשהם עניים, הם מתעסקים בי והם יודעים שהם רעבים ושפלים, שנאמר נתן הסכל במרומים רבים ועשירים בשפל ישבו (קהלת י' ו'), לפיכך יהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ, הדיין אומר לאדם טול קיסם מבין שיניך והוא אומר טול קורה מבין עיניך, למה ויהי שתי פעמים אחד לרעבון לחם ואחד לרעבון של תורה, ללמדך כל דור שאין תורה מצויה בו רעב מצוי בו.

וצ"ע דברי שא אמר שהתורה מבקשת להיות אצל העניים שהם רעבים ושפלים ואינם מתגאים, ובסוף אמר שכל דור שאין תורה מצויה בו רעב מצוי בו, שהעוני הוא עונש לביטול תורה, ומשמע שהתורה דוקא מצויה היכא שיש אוכל, ולא כשהם רעבים ושפלים, [וכן משמע באבות פ"ג מ"ז אם אין קמח אין תורה].

וי"ל שהמדרש בא לומר, שהתורה אינה מצויה אצל עשירים כיון שהם מתגאים, ואין הקב"ה סובל בעלי גאווה כמו שאמרו חז"ל (סוטה ה' א') אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם, אבל אצל העניים שליבם נשבר בקרבם, מוחמת שפלותם ורעבונם, אם הם עוסקים בתורה ומתגברים על נסיון העוני, הם מצליחים, והתורה מצויה אצלם ומתחברת עמם, וכמו שאמרו חז"ל (תענית ז' א') למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב אוי כל צמא

קצירת העומר זמנה הוא בליל ט"ז בניסן, ולמה כתב התרגום "מעלי יומא דפסחא", וי"ל דמערב פסח התחילו להתכונן ולהכין הכל שיהיה מוכן במוצאי החג לקצור מיד, וכדתנן במנחות פרק רבי ישמעאל

(ס"ה א') שלוחי ב"ד יוצאין מערב יו"ט ועושין אותן כריכות במחובר לקרקע כדי שיהיה נוה לקצור כו', וזהו כוונת התרגום שריאו בני ישראל למחצד ית עומרא.

פרק ב'

א. ולנעמי מודע לאשה איש גבור חיל ממשפחת אלימלך ושמו בעז. מידע כתיב, כיון שעדיין לא ידע מעשיה, אולי נכשלה בעבירות בארץ מואב, ואינה ראוי להיות קרובתו, לכן לא החזיק עצמו כקרוב ממש, אלא כמידע דהיינו ידוע לה.

ב. אלכה נא השרה ואלקטה בשבלים וגו' ותאמר לה לכי בתי. איתא במדרש [ילקוט רמז תר"א], רבי ינאי אומר בת ארבעים שנה היתה, מכאן שאין קוראין בת אלא בת ארבעים שנה.

צ"ע דהרי מצינו שקוראין בת גם בקטנות [כי ימכור איש את בתו לאמה ועוד הרבה], וגם בזקנות [אם בן יגח או בת יגח ועוד הרבה], ומה הטעם שאין קוראין בת אלא בת ארבעים.

וי"ל דבכל מקום בתורה ובנביאים שכתוב בת או בתי, מיירי או בבתו, כגון את בתי נתתי, וכן כי ימכור איש את בתו וכדו', בכולן מדבר או באב לבתו, או להבחין בין בן לבת, כגון ואחר ילדה בת, וכן אם בן יגח או בת וכדו', וא"כ יש סיבה שקורא אותה בת, ובוזה אפילו קטנה וזקנה נקראין בת, אבל לקרוא בתי לאשה שאינה בתו, זהו לשון חשיבות, וזה לא מצינו

פרק ג'

ג. ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך [שמלתך כתיב] וירדת הגרן. [וירדתי כתיב], נעמי אמרה לה כן, אבל לא ידעה אם כוונתה לשם שמים,

לכן אמרה לה, אם אין כוונתך לשם שמים, אז שימי שמלותיך וירדת, עשי הכל לבדך בלי זכותי, אבל אם כוונתך לשם שמים, אז, שימי שמלתך המיוחדת

[וכדאיתא במדרש אלו בגדי שבת], וירדתי, זכותי תרד עמך, [כדאיתא במדרש], ויהיה כאילו אני עשיתי.

ד. ובאת וגלית מרגלתי ושכבת. ושכבתי כתיב, שאם כוונתך לשם שמים, יהיה כאילו שאני שכבתי, כי זכותי תרד עמך.

ה. ותאמר אליה כל אשר תאמרי אלי אעשה. אלי קרי ולא כתיב, רות אמרה לה שתמא, כל אשר תאמרי אעשה, כי אני חייבת בכבודך, אבל כוונתה היתה, רק אם את מצוה עלי, ולא כל מה שתאמרי לאחרים, לכן אלי קרי ולא כתיב.

ז. ויאכל בעז וישת וייטב לבו. איתא במדרש רבה כאן (פ"ה הט"ו) "ויאכל בעז וישת וייטב לבו, למה וייטב לבו שבירך על מזונו". יל"ע במה ששואל המדרש, למה וייטב לבו, והרי כתיב בקרא משום שאכל ושתה. וגם מהו שאמר שטוב לבו היה על שבירך על מזונו, והרי חיוב הוא, וכולם מברכים על מזונם. וי"ל שבא לומר דהצדיקים אין שמחין מאוכל, ועיקר שמחתן שזכו לברך ברהמ"ז שהיא מצוה דאורייתא.

ז. שם. איתא במדרש [ילקוט רמז תר"ד], דבר אחר, וייטב לבו, שברך על מזונו הטוב והמטיב. ויל"ע היכן מצינו שמברכין הטוב והמטיב על מזון, רק על שני סוגי יין מברכין, [כמבואר בתוס' ברכות נ"ט ע"ב ד"ה הטוב והמטיב כו', "אבל אשינוי לחם ואשינוי בשר אין מברכין הטוב והמטיב, דדוקא איין דאית ביה תרתי דסעידי ומשמח מברכין הטוב והמטיב אבל בשר ולחם לא", ועיין בתוס' פסחים ק"א א' טעמא דמילתא], ואין לומר דמיירי בברכת הטוב והמטיב ברכה רביעית בברכת המזון, דהרי עדיין לא נתקן, דתיקונוהו ביבנה על הרוגי ביתר כמבואר בברכות מ"ח ב'.

וי"ל דכיון דעדיין [בימי בעז] לא תיקנו נוסח הברכות, וכל אחד בירך להקב"ה כפי דעתו, לכן כשאכל ושתה הרגיש בעז בלבו שעליו לברך הטוב

והמטיב, אבל אחר שתיקנו עזרא ובית דינו נוסח הברכות כולן, אין לנו לברך רק היכא דתיקנו חז"ל ותו לא.

ועוד יש לומר ע"פ המבואר במדרש שזה היה ליל פסח, וא"כ בעז ששה ד' כוסות, ויתכן שהכוס השניה היתה של סוג יין טוב יותר, ומן הדין מברכין הטוב והמטיב, כמבואר במשנה ברורה סי' קע"ה סק"ב שכתב "בליל פסח טוב לכתחילה שלא לשתות עוד מין אחר של יין בתוך הסעודה, כדי שלא יצטרך לברך עליו הטוב והמטיב ויהיה נראה קצת כמוסיף על הכוסות, אך אם הוא צמא וחושק לשתות ממנו, יכול לברך עליו", וכתב בשעה"צ "אבל ליקח יין אחר טוב למנני הכוסות גופא וכו', לכו"ע יכול ליקח מין אחר של יין לכוס שני ויברך עליו בורא פרי הגפן וגם הטוב והמטיב", ואף דלדעת הגרעק"א ז"ל (הובא בשעה"צ אות ב') דהיכא דמברכין בורא פרי הגפן אין מברכין הטוב והמטיב, מ"מ נראה דהמ"ב פליג וס"ל דמברכין, ואפשר לומר דלא פליגי, דהרעק"א מייירי באופן הרגיל, שאם הסיח דעתו מלשתות, ורוצה לשתות שוב, צריך לברך בורא פרי הגפן, וממילא אין זה קשור לכוס הקודם, ולא שייך לברך הטוב והמטיב, אבל כאן בד' כוסות, הרי יודע לכתחילה שישתה עוד כוס, אלא שכל כוס קובע ברכה לעצמו, ואין כאן היסח הדעת, ושייכי זה לזה, ולכך מברכין הטוב והמטיב.

טו. ויאמר הבי המטפחת. איתא במדרש [ילקוט רמז תר"ה], מלמד שמדבר עמה לשון זכר שלא ירגישו בה אחד מן הבחורים.

וצ"ע היכן מצינו שדבר עמה לשון זכר, הרי אמר לה הבי המטפחת אשר עליך ואחזי בה, והכל בלשון נקבה.

וי"ל מדלא אמר הביא המטפחת בלשון נקבה, ואמר הבי שהוא נשמע לשון זכר כמו הביא, ביארו חז"ל שבחר דוקא בלשון זה כדי שלא ישמעו הבחורים שיש כאן נקבה.

יב. ועתה כי אמנם כי [אם] גאל אנכי וגם יש גאל קרוב ממני. "אם" כתיב ולא קרי, ואפשר לפרש, שאע"פ שהאמת שבעז היה גואל, מ"מ הסתפק אם זה נכון שיש גואל קרוב ממנו, ולכן אמר כי אם גואל אנכי מ"מ יתכן שיש גואל קרוב ממני, ואיני יודע האמת.

יג. ליני הלילה. נו"ן רבתי, שלא תתפלל כל הלילה שירצה, אלא ליני לינה ממש, והקב"ה יעשה מה שברצונו.

שם. ליני הלילה. נו"ן רבתי, י"ל דבא לרמז הא דתנן בבבא בתרא כ"ד ב' מרחיקין את גורן קבוע

מן העיר חמשים אמה, וכאן הרי אמר לה ללון בגורן, ולכן הנו"ן רבתי, שאמר לה ללון מרחק חמשים אמה מן העיר.

יד. ותקם בטרם יכיר איש את רעהו. בטרם כתיב, כי הקדימה עוד בטרם טרם, [דהיינו לפנות בוקר] שפחדה מאד שמא יודע ויהא חילול ה'.

יז. כי אמר אלי אל תבואי ריקם. אלי קרי ולא כתיב, שלא תחשדנו שמדבר עם הנשים ותנן אל תרבה שיחה עם האשה, והיא לא ידעה שכונתו רק לשם שמיים, לכן אמרה, כי אמר סתם, ולא אלי, שאינו מדבר אל הנשים.

פרק ד'

ד. ואם לא יגאל הגידה לי ואדעה. ואדע כתיב, שהאמת שבעז ידע הדין שמואבי ולא מואבית, אבל אינו דרך כבוד לומר לו אני יודע [כדאיתא באלו מציאות דת"ח משני במסכתא], לכן קרי ואדעה שפירושו אברר הדין עד שאדע.

ה. אשת המת קנית להקים שם המת. קנית כתיב, כי הגורם לחברו לעשות מצוה כאילו עשה בעצמו.

ו. ויאמר הגואל לא אוכל לגאל לי פן אשחית את נחלתי. לגואל כתיב, כי הוא לא רצה אפי' קצת לגאול, אבל האמת היא שאם הי' גואל, הי' גואל לגמרי, ולכן קרי ולא כתיב.

ז. שלף איש נעלו. איתא במדרש [ילקוט רמז תר"ו], חזרו להיות קונים במנעל וסנדל, חזרו להיות קונים בקצצה, מהו קצצה, א"ר יוסי בר אבין כל מי שמוכר את שדהו לגוי הקרובים היו מביאין

חבית מלאה אגוזים וקליות ושוברים לפני התינוקות והתינוקות מלקטים ואומרים נקצץ איש פלוני מאחוזתו, החזירה, אומרים חזר איש פלוני לאחוזתו וכו', חזרו להיות קונים בכסף בשטר ובחזקה וכו'. וצ"ב מהו הלשון קונים בקצצה איזה קנין זה, בשלמא מנעל וסנדל, וכסף ושטר וחזקה קנינים המה, אבל קצצה אינה אלא מחאה והודעה ולא הוי קנין.

וי"ל דכן הוא הלשון גם בירושלמי קידושין פ"א ה"ה ובסוף פ"ב דכתובות, ובבבלי כתובות כ"ח ע"ב מבואר דהיו עושין קצצה במי שנשא אשה שאינה הוגנת לו עיי"ש, והוא ממש כעין קצצה המבואר כאן, וצ"ל שזהו כעין מעשה קנין שמסלקים עצמן קרוביו ממנו, וכשחזרו בו עושין שוב קצצה ומחזירין אותו למשפחתו וקרוביו, והקצצה נעשית כהסכמה בין האנשים, והוא נקרא קנין קצצה, כיון שכך הסכימו ביניהם.

